

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

BİR DIŞ POLİTİKA KAVRAMI OLARAK “EKSEN KAYMASI” NIN SON DÖNEM AB İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE BASININA YANSIMASI

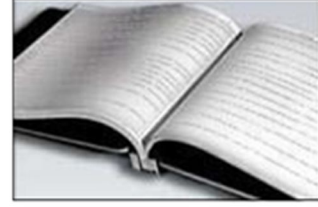
(ŞANGAY İŞ BİRLİĞİ ÖRGÜTÜ TARTIŞMALARI ÖRNEĞİNDE)*

Mehmet Gökhan GENEL
T.C Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi

Özet: Türkiye’de Ak Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi)’nin iktidara gelmesi ile birlikte, ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve AB (Avrupa Birliği)’nin bazı mahfilleri tarafından, Türkiye’nin özellikle son dönem Ortadoğu politikasından yola çıkılarak, 50 yılı aşkındır içinde tutunmaya çalıştığı Avrupa Birliği projesi ve dolayısı ile “batılılaşma” sürecinden kopup başka ortaklıklara, özellikle “Şanghay Beşlisi”ne doğru kaydığı iddia edilmektedir. “Eksen Kayması” olarak da adlandırılan bu iddia, iç ve dış kamuoyunda tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen iddianın yani ”Eksen Kayması”nın Türkiye basınına ne şekilde yansıdığını araştırmaktan ibarettir. Bu bağlamda çalışmanın iskeletini, “eksen kayması, dış politikada eksen kayması, Türkiye’nin AB’ye entegrasyon süreci, son dönem Türkiye-AB ilişkileri, alan araştırması” gibi başlıklar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bahsi geçen iddianın testine yönelik olarak Türkiye basınında farklı ideolojik duruş ve “patronaj” yapılarına sahip olan Cumhuriyet Gazetesi, Zaman gazetesi, Yeniçağ Gazetesi, Milliyet Gazetesi ve Habertürk Gazete’lerinin 1 aylık nüshaları mercek altına alınarak bu gazetelerin köşe yazarlarının görüşleri söylem analizine tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-AB, Eksen Kayması, Türkiye Basını, Şangay Beşlisi, Ortadoğu, Ahmet Davutoğlu

* Bu makale Uluslararası Burch Üniversitesinin 2013 yılında düzenlemiş olduğu “ICESoS’13 International Conference on Economic and Social Studies” isimli sempozyumda sunulan bildirinin güncellenmiş halidir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

<http://www.akademikbakis.org>

"AXIS SHIFT" AS A FOREIGN POLICY CONCEPT AND REFLECTION OF THIS CONCEPT ON TURKISH PRESS IN THE PROCESS OF TURKEY'S INTEGRATION IN THE EUROPEAN UNION

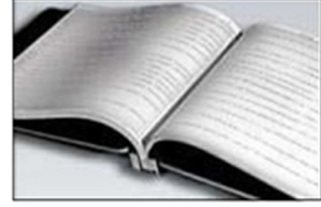
Abstract: In Turkey, the AK Party (Justice and Development Party) in conjunction with the coming to power, it is claimed by some quarters in the U.S.A.(United States of America) and EU (European Union), Turkey, especially based on Middle East policy in the last period, is wafting through the project of the European Union trying to hold on for more than 50 years and therefore the westernization process to other entities, especially towards to the Shanghai Quintet. This claim is also known as Axis Shift, brought about internal and external public debates. The purpose of this study, the above-mentioned claim, ie, the axis Shift, is to investigate in what way is reflected in the Turkish press. In this context, the framework consists of titles such as, a shift of axis, axis shift in foreign policy, Turkey's EU integration process, Turkey-EU relations in the last period, field research. In this direction, in order to test the aforementioned claim, having different ideological stance and boss structure in Turkish press, like as Cumhuriyet Gazetesi, Zaman Gazetesi, Yeniçağ Gazetesi, Milliyet Gazetesi and Habertürk Gazetesi under the spotlight by taking 1 month it shall be subjected to discourse analysis of these newspapers opinion columnists.

Key Words: Turkey and the EU, Axis Shift, Turkey Press, Shanghai Quintet, The Middle East, Ahmet Davutoğlu

1. GİRİŞ

Türkiye’de ve buna paralel olarak batıda son yıllarda en çok konuşulan ve gündem oluşturan konuların başında Türkiye’nin dış politik açılımlarına dönük olan “Eksen Kayması” meselesi gelmektedir. Literatürde Jeopolitik bir kavram olarak kullanılan, “yön” veya “çizgi” değiştirme (kayma) anlamına gelen bu yeni politik argüman, Batı bloku içerisinde yer alan ABD (Amerika Birleşik Devletleri), AB (Avrupa Birliği) ve Türk kamuoyunun yanı sıra Batı ve Türk medyasında da tartışılmış ve halen de tartışılan bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Peki bu tartışmanın arka plânında neler yer almakta

ve bahsi geçen “Eksen kayması” neyi ifade etmektedir? Tartışmanın çıkış noktasını Ak Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) kadrolarının dış politikadaki “yeni” tercihlerinden veya yönelimlerinden kaynaklanmaktadır. Ak Parti’nin 2002 seçimleri ile iktidara gelmesiyle başlayan süreçte Türkiye’nin kadim, edilgen, “rol biçilen” ve “statik dış politika” anlayışından; daha dinamik, proaktif, çok yönlü ve “esnek” politikaların hayata geçirilmek istenmesi oluşturmaktadır. Konunun medya gündeminde ve uluslar arası mahfillerde tartışılması ise Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın farklı zaman ve mekânlarda yaptığı ve özetle “*bizi Şanghay Beşlisi’ne dâhil edin*”

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

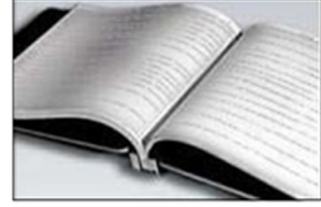
<http://www.akademikbakis.org>

anlamına gelen benzer açıklamalarına dayanmaktadır. AB'ne bir tepki ve sitemin ifadesi olan Erdoğan'ın bu çıkışının daha iyi kavranması, Türkiye'nin dış politik tercih ve duruşunun anlaşılmasından geçmektedir.

Bilindiği üzere Türkiye, Osmanlı'nın son zamanları da dâhil olmak üzere politik yönelim ve tercihlerini daha çok Batı'dan yana kullanmıştır. Bir başka ifade ile 1839'da Tanzimat Fermanı ile başlayan Türkiye'nin batılılaşma süreci, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile yeni bir ivme kazanarak, tedricen daha sonraki yıllarda hayatın tüm katmanlarında baskın bir şekilde kendini hissettirmiştir. Yaklaşık 200 yıllık bir Avrupalılaşma (modernleşme) tarihine sahip olan Türkiye'nin, Batı ile uslular arası anlamda angaje olması çok partili hayata geçilmesi başlamıştır. Türkiye'nin Batılılaşma adına en büyük adımı ise hiç kuşkusuz Avrupa Birliği üyelik süreci ile olmuştur. Türkiye'nin bu bağlamda AB ile ilk teması, 31 Temmuz 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET)'na yapılan ortaklık başvurusu ile başlamıştır. Türkiye'nin ortaklık talebi AET tarafından olumlu karşılanarak 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşması ile hayata geçirilmiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra donma noktasına gelen Türkiye-AB ilişkileri, 1983'ten sonra yeniden bir canlanma sürecine girmiştir. Daha sonraki aşamaları genel hatlarıyla belirtecek olursak, Türkiye sırası ile 14 Nisan 1987'de Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için başvurmuş ve 1992'ye kadar yeni bir

üye alımı olmayacağı gerekçesiyle bu talep topluluk tarafından olumsuz karşılanmıştır. Türkiye, Ardından 1 Ocak 1996 tarihinde Ankara Anlaşması hükümleri gereği Gümrük Birliği'ne dâhil olmuştur. Avrupa Birliği ile en hızlı gelişme süreci 2000'li yıllara denk düşmektedir. Bu süreç AK Partinin 2003'te iktidara gelmesiyle yeni bir boyut kazanarak reform ve entegrasyon bağlamında önemli gelişmeler sağlanmıştır. AB tarafından, 17 Aralık 2004'de alınan kararla Türkiye ile 3 Ekim 2005 tarihi itibariyle katılım ve müzakerelere başlanmasının önu açılmıştır. Türkiye'nin üyelik sürecinin ne zaman nihayete ereceği belli olmayan bu bilinmezlik düzleminde, birlik ile Türkiye arasında zaman zaman fikir ayrılıklarına düşüldüğü de görülmüştür. Günümüze geldiğinde ise ara sıra açılan "fasılların" varlığına rağmen Türkiye ile AB arasında karşılıklı bir güven krizinin olduğunu söylemek mümkündür. Fakat bu güven krizi ve düş kırıklığının Türkiye açısından daha net bir şekilde yaşandığı aşikârdır. Başbakan Erdoğan'ın "*Türkiye'nin AB'ye müracaatı 50 yılı aşmış durumda. Bu işin kapısında olmamız 59'a dayanır. 63 yılında resmi müracaat süresi başlamıştır. Bu süre içerisinde Türkiye'nin bu kadar oyalanması hakikaten affedilir, dayanılır bir şey değildir.*"² şeklindeki sözleri bahsettiğimiz güvensizlik ve düş kırıklığının hangi aşamada olduğunun görülmesi açısından kayda değerdir. Erdoğan'ın bu açıklamasını iki ihtimal dâhilinde yorumlayabilmek mümkündür.

² www.milliyet.com.tr/,Erişim Tarihi 12 Mart. 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

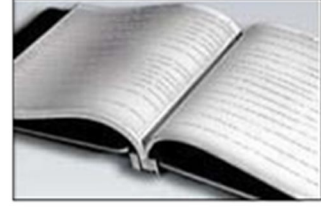
Birincisi, AB'ne “ya bizi birliğe dâhil edin; etmezseniz, elbette size mahkûm değiliz” mesajı verilerek, aba atlından sopa gösterilmek suretiyle Türkiye için başka alternatif birliklerin de varlığına işaret edilmesidir. Nihayetinde Erdoğan'ın “AB bizi unutmak istiyor ama çekiniyor, unutamıyor. Halbuki açıklasa biz rahatlayacağız. Oyalayacağına bizi, açıklasın biz de işimize bakalım”.³ yönündeki beyanları bu fikrimizi desteklemektedir. İkincisi ise Türkiye'nin ciddi anlamda AB perspektifinden vazgeçmek suretiyle, gerilim politikası temelinde AB ile olan “balayımı” gönüllü bir şekilde bitirmek istemesi ihtimalidir. Bu yönde Erdoğan'a bir gazeteci tarafından sorulan “Şanghay Beşlisi'ne gelin denilse, Türkiye gider mi gerçekten?” soruya yanıt olarak “Gideceğimizi söyledik. Gelin denilirse, geliriz dedik”⁴ cevabı, bu argümanımıza ipucu teşkil etmektedir. Tartışılan “Eksen Kayması”nın Türkiye açısından durumu bu minvalde iken, diğer yandan Rusya ve Çin'in başını çektiği ve AB'ye alternatif olarak addedilen Şanghay İş Birliği Örgütü (*Shanghai Cooperation Organization*)'nün Türkiye'ye sıcak mesajlar göndermesi de tartışmaya farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu bağlamda küresel “oyun kurucular” arasında gösterilen Rusya ve Çin'in, bölgesinde güçlü bir ekonomiye ve jeostratejik konuma sahip, hinterlandı geniş bir Türkiye'nin ileride kendi

birliklerinde yer almasını istemeleri ve Türkiye'nin de buna şimdilik ‘gönüllü’ davranması onlar için anlaşılır bir durumdur.

Çalışmamıza temel teşkil eden ve yukarıda özetini vermeye çalıştığımız Türkiye'nin dış politikasındaki “Eksen Kayması” tartışması birkaç noktadan önem teşkil etmektedir. Birincil olarak, Osmanlı'nın özellikle son yüzyılından itibaren başlayan ve Türkiye'nin kurulması sürecinde “öncelikli” ve kaçınılmaz hedef olarak görülen “Batılılaşma” süreci veya rüyasından son kertede Şanghay İş Birliği Örgütü adına vaz mı geçilmektedir? Diğer yandan özellikle Batı kamuoyu tarafından sürekli olarak bir konu dâhilinde dillendirilen ve Türkiye'nin sözde “yedek ajanda”sına ve “takiyeci” yaklaşımına vurgu yapılarak, Ak Parti eliyle Batı bloğundan uzaklaştırılarak “Doğulu”, “otoriter” veya “despotik” rejime kanalize edilmek istendiğine gönderme yapılmaktadır. Doğal olarak bu konu hem Batı kamuoyunu hem de Türk kamuoyunu yakından ilgilendirmektedir. Eksen Kayması tartışması son yıllarda medya gündeminde de kendine tartışma alanı bulmuştur. Bu çalışmanın amacı “Eksen Kayması” kavramı dâhilinde Türkiye'nin AB ilişkileri, Son Dönem dış politik açımları, Şanghay Beşlisi ile olan münasebetleri çerçevesinde bu konunun Türkiye yazılı basınında nasıl ele alındığı sorusuna cevap bulmaktır. Bu doğrultuda belirttiğimiz başlıklara genel hatlarıyla değinilerek, Haber Türk, Cumhuriyet, Yeni Çağ, Milliyet ve Zaman gazetelerindeki köşe yazarlarının konu kapsamındaki

³ www.hurriyet.com.tr/, Erişim Tarihi: 12 Mart 2013.

⁴ www.hurriyet.com.tr/, Erişim Tarihi: 12 Mart 2013

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

<http://www.akademikbakis.org>

yazıları içerik analizine tabi tutularak konu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

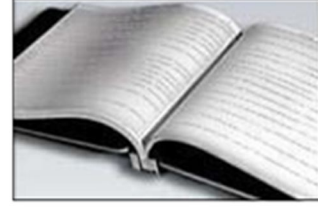
2.1. Avrupa Birliği (European Union)

Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşı sonrasında enkaza dönüşmüş olan Avrupa'nın ekonomik ve siyasi olarak yeniden inşa edilmesini öngören bir bütünleşme sürecidir. Bir başka ifade ile söylemek gerekirse, İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde yıkımlara sebep olan savaşlara bir son vermek, o dönem Sovyet tehdidi olarak bilinen “Komünizm” e karşı Avrupa’da bir “kalkan” oluşturmak, Avrupa’da barışın önünde engel olarak duran ve yüzyıllara dayanan Fransa-Almanya arasındaki düşmanlığı sona erdirmek⁵ ve nihayetinde ekonomik ve sosyal refahın ikame edilmesinin yanı sıra Avrupa’da siyaseten bütünleşmeyi idealize eden uluslararası bir örgütlenme olarak tarif edilebilir. Avrupa Birliği düşüncesi fikri, tarihi olarak eskiye dayanmakla birlikte Yirminci Yüzyıl'ın ikinci yarısına kadar gerçekleşme şansı bulamamıştır. Genel hatlarıyla özetlemek gerekirse Avrupa Birliği'nin ilk oluşum adımları “Schuman Planı” çerçevesinde gerçekleşmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın “savaş hammaddeleri” olarak kömür ve çelik öne çıkmaktaydı. Schuman Planı'na göre, Avrupa’da savaşın önlenmesinin ilk adımı olarak kömür ve çeliğin üretilmesi ve dahi pazarlanmasının

uluslar üstü (supranasyonel) bir yapıya devredilmesi gerekiyordu. Bu plan dâhilinde Ruhr bölgesindeki zengin maden yatakları bir “ Yüksek Otorite “ olarak öngörülen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AÇKT) tarafından organize edilecektir⁶. İlk etapta Avrupa’da “ekonomik bütünleşme veya ekonomik “kartel” olarak dizayn edilen AKÇT, Fransa'nın önderliğinde Federal Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya arasında 18 Nisan 1951’de imzalanan Paris Anlaşması ile hayata geçirilmiş ve böylece idealize edilen Avrupa Birliği yönündeki ilk adım atılmıştır. Daha sonraki süreçlerde AKÇT’yi kuran bu altı devlet, iş gücü, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir tür “Ortak Pazar” niteliğinde olan, daha geniş bir ekonomik iş birliğine imkân veren Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’yi kurmuşlardır. 25 Mart 1957’de Roma’da imzalanan bu anlaşma ile birlikte yine aynı tarihte, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla ve güvenli biçimde kullanılmasına dönük olarak Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) için imzalar atılmıştır. Bu iki anlaşmayla bir yandan Avrupa'nın ekonomik ve siyasi bütünleşmesi sağlama alınmaya çalışılırken, diğer yandan savaşa neden olabilecek her türlü ihtimalin de önüne geçilmeye çalışılmaktaydı. Avrupa Birliği'nin bu üç kurucu anlaşmasından sonra 1 Temmuz 1968’de topluluk üyeleri arasında Gümrük Birliği anlaşması imzalanmıştır. Bu tarihlerden sonra topluluğa yeni üyelerin katılımıyla

⁵ www.abs.gov.tr/, Erişim Tarihi: 21 Mart 2013

⁶ www.thik.gov.tr/, Erişim Tarihi. 22 Mart 2013

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

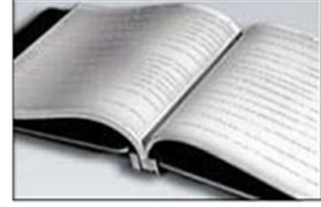
<http://www.akademikbakis.org>

genişleme sürecine girilmiştir. Daha önce iki kez Fransa tarafından başvurusu reddedilen İngiltere'nin üyeliği 1972'de Danimarka ve İrlanda ile beraber kabul edilerek topluluğun üye sayısı dokuzaya yükselmiş oldu. 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz'in üyeliği ile birliğin güneye doğru bir genişleme hareketine yöneldiği görülmektedir. Son katılımla sayıları on iki olan topluluk üyeleri, 1986'da ekonomik durgunluktan çıkmak için "Avrupa Tek Senedi"ne imza atmışlardır. Avrupa Birliği için önemli dönemeçlerden biri de Maastricht Anlaşması'dır. Avrupa Birliği olarak anılmaya başlayacak olan topluluk, 9-10 Aralık 1991'de imzalanan bu anlaşma ile üç hedef belirlemiştir: Ekonomik ve parasal birlik, Avrupa vatandaşlığı ve ortak dış ve güvenlik politikası. 1995'e kadar on iki olan üye sayısı Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımıyla on beşeye yükselmiştir. Avrupa Birliği'nde 1 Ocak 2002'de Avrupa ortak para birimi olan Euro'ya geçilmesinden sonra genişleme dalgasının daha hız kazandığını görmekteyiz. Bu doğrultuda 2004'de Avrupa Birliği en geniş üye katılımına sahne olmuştur. Ağırlıklı olarak Baltık ülkelerinin yer aldığı Letonya, Estonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin katılımı ile yirmi beş olan üye sayısı 2007'de Bulgaristan ve Romanya'nın girmesiyle yirmi yediye ve 2013'de de son olarak Hırvatistan'ın katılımı ile de yirmi sekize ulaşmıştır.⁷

2.2. Türkiye AB İlişkilerinin Seyri

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu 1923 tarihinden itibaren içte ve dışta iki farklı politika izlemiştir. İçeriye dönük "değerler" veya "yaşam felsefesi" bağlamında yönünü daha çok Batıya; fakat uluslararası ilişkiler bakımından Doğu-Batı arasında bir denge politikası izleyerek esnek davranma yolunu seçmiştir. Kurucu felsefe, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin iç politik argümanlarını daha çok "batılı değerler" üzerinden kurgulayarak kendini anlamlandırma yolunu seçmiştir. Diğer bir ifade ile Türkiye'nin tarihi seyrine ilişkin geleneksel politikalar, Atatürk'ün kaçınılmaz ve büyük bir hedef olarak belirlediği Batının çağdaş ve uygarlık anlayışı olan değerler manzumeleridir. Graham E. Fuller'in ifadesi ile Kemalist dönem, Osmanlı sonrası Türkiye devletini Batılılaşmış, homojen, etnik temelli bir ulus-devlete dönüştürmüştür. Kendisini gelişmiş Batı Uygarlığının doğal bir parçası olarak algılayan bu yeni ulus-devlet, kendi İslâmi geçmişinin geri kalmış ve baskıcı niteliğini reddetmiştir (2009: 45). Diğer yandan özellikle Atatürk dönemi dış politika anlayışında, "yurtta sulh, cihanda sulh" felsefesi gereği barışçıl politikalar izlenmiştir. Bununla birlikte dönemin koşullarını da dikkate alan Atatürk, bir yandan batı ile temaslarını sürdürürken diğer yandan da Doğu'lu milletlere sırtını dönmeyerek zamanın ruhuna göre çok yönlü ve esnek politik duruşlar sergilemiştir. Türkiye'nin Doğu'lu

⁷ www.absg.gov.tr/, Erişim Tarihi: 21 Mart

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

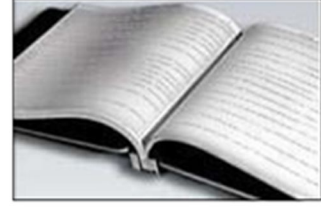
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

devletlerle ilişkileri bir yandan Atatürk dönemi Türk dış politikasının özü, “komşu devletlerle iyi ilişkiler kurmak” ilkesine dayanırken öte yandan da dünyanın geleceğine hâkim Batı’lı devletlerin davranışlarına göre de şekil almıştır (Gönlübol ve Sar, 1996: 106). Bal’ın tespitleriyle ifade edecek olursak “... Atatürk’ün izlediği dış politikayı analiz ettiğimizde, Türk modernleşmesine Batılı değerlerini örnek aldığını, ancak bir yandan da Doğu toplumlarıyla iyi ilişkiler kurmaya çalıştığını görüyoruz. Türkiye Devleti’nin Batı ile ilişkileri inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Bu bağlamda en önemli dönüm noktaları arasında, Türkiye’nin 1932 yılında Milletler Cemiyeti’ne (Gönlübol ve Sar, 1996: 92-93), 1945’de Birleşmiş Milletler Örgütü’ne(Soysal, 1993:44-45) ve 1952’de de Nato Pakti (North Atlantic Treaty Organization)’na (Bilge: 1999:392-393) üye olmasıdır. Batı ile olan ilişkilerde elbette Nato üyeliği önemli kavşaktır. Türkiye’nin Nato’ya dâhil olmasından sonraki dış politik açılımların ve ilişkilerin daha çok Batı’ya kaydığı muhakkaktır. Türkiye’nin bu tarihten itibaren birçok Avrupa ülkesinden önce Avrupa ile bütünleşmek için ön ayak olduğunu görmekteyiz. Bu anlamda batılılaşma adına atılan en büyük adımlardan birinin Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne dâhil olma sürecidir. Türkiye’nin bu birlikle ilişkisi yaklaşık 60 yıllık bir serüvene sahiptir. Genel bir kronolojik sıra dâhilinde belirtecek olursak Türkiye, 1959’da AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile yakın iş birliği içinde olmak “ortaklık anlaşması” kurmak isteyen ilk ülkelerden birisidir. Türkiye ile AET

arasında 12 Eylül 1963 yılında Ankara Anlaşması imzalanmıştır (Avrupa Toplulukları, 2006:6). Bu anlaşma ile Türkiye’nin AET’ye katılma yolunda en az 5 yıl sürecek hazırlık dönemini başladığı görülmektedir. Türkiye-AET Ortaklık Anlaşması hazırlık, Geçiş ve Son dönem olmak üzere üç aşamalı süreci öngörmektedir (Gönlübol ve Kürkçüoğlu, 1999: 519; Ceyhan, 1991:487). Türkiye tarafından, 1987’de Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunulmuş (Avrupa Toplulukları, 2006:7) ve özellikle 1987’den sonra Topluluğa uyum konusunda oldukça önemli ve tek taraflı gümrük indirimlerine gidilmiştir (Bozkurt, 1992:38-39). 1993’te AB (Avrupa Birliği) İle Türkiye arasında “Gümrük Birliği” müzakereleri başlatılmış ve 1 Ocak 1996’da “Gümrük Birliği” yürürlüğe girmiştir (Eralp, 1996: 54-56). 1999’da Avrupa Konseyi tarafından Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye AB üyeliği için “aday ülke” statüsü verilmiştir (Avrupa Toplulukları, 2006:7). Avrupa Konseyi 8 Mart 2000’de Türkiye’nin AB Katılım süreci için bir yol haritası sağlayan “AB-Türkiye Katılım Ortaklığı”nı kabul etmiştir. 19 Mart 2001’de Türkiye tarafından katılım ortaklığını yansıtan “müktesebat”ın kabulüne ilişkin “Ulusal Program” kabul edilmiştir. 2001 Eylül ayındaki Kopenhag Zirvesi’nde, Avrupa Konseyi, şimdilerde “Katılım Öncesi Malî Yardım Aracı” olarak geçen mekanizma vasıtasıyla malî desteği kayda değer şekilde arttırmaya karar vermiştir. 17 Aralık 2004’te ise bir dönüm noktası olarak Avrupa Konseyi, Türkiye ile üyelik görüşmelerini başlatmaya karar vermiştir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

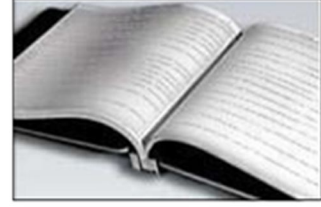
3 Ekim 2005'te Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri başlamış, Ekim 2005'te ise müktesebatla uyumun analitik incelemesi olan "tarama sürecine" 35 başlık altında start verilmiştir. Konsey 2005'in Aralık ayında Türkiye için yeni katılım ortaklık belgesinin kabulünden sonra, 2007 Kasım ayında ise Avrupa Komisyonu Türkiye ile katılım müzakereleri hakkında Konsey'e ilerleme raporunu sunmuştur. Diğer yandan 2008 Kasım ayında da Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin AB'ye katılımı ile ilgili yıllık ilerleme raporunu yayınlamıştır.⁸ Geline son noktada ise Türkiye'nin AB'ye uyum konusundaki çalışmaları, Ulusal Program ve Eylem Planı çerçevesinde, mevzuat uyumuna devam etmektedir. Avrupa Birliği Bakanlığı, Ocak 2013'te yayımladığı "Türkiye Tarafından hazırlanan 2012 yılı İlerleme Raporu: Yapılan Çalışmalar ve Kaydedilen İlerlemeler" başlıklı belgede, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'ne katılım süreci çerçevesinde, "Siyasi Kriterler", "Ekonomik Kriterler" ve "Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği" başlıklarına ilişkin olarak son bir yılda yapılan çalışmalar ve kaydedilen gelişmeler el alınarak, AB perspektifinde Türkiye'ye düşen yükümlülüklerin yerine getirilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır.⁹ Son durumla ilgili olarak AB'den sorumlu bakan ve baş müzakereci Mevlüt Çavuşoğlu'nun gazetecilere verdiği mülakatta 2015 perspektifi için dile

getirdiği şu yöndeki düşünceleri AB ile Türkiye arasında var olan karşılıklı güven krizinin anlaşılabilmesi açısından önemlidir "*Gerçekçi olmak gerekir. Bir yıl sonra AB üyesi olmak istiyoruz dersek bu gerçekçi bir yaklaşım değildir ama bir yıl içinde karşılıklı çok önemli adımlar atabiliriz. Bizde bu samimiyet ve kararlılık var. Avrupa Birliği'nden de Avrupalı dostlarımızdan da aynı yaklaşımı beklemek bizim hakkımız*"¹⁰ Yukarıda da özetlenmeye çalışıldığı gibi Türkiye, kuruluşundan itibaren dış politika olarak yönünü ağırlıklı olarak batıya odaklamıştır. Dış politikanın yanı sıra "devlet aygıtlarını", "kurumsal yapılanmasını" ve "kültürel kodlarını" da batıya endekslenmeye çalışan Türkiye'nin bu çabasının batı tarafından yeterince takdir edilmediği de aşikârdır. Türkiye'nin dâhil olmaya çalıştığı topluluğa üyeliğinin en azından 2023 yılına kadar mümkün olmadığı AB yetkililerince sürekli vurgulanarak bir bakıma Türkiye'nin enerjisi tüketilmeye çalışılmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında önemli reformların AB'ne üye ve aday birçok ülkeden daha hızlı hayata geçirilmesine ve yine birçok ülkeden ekonomik ve demokratik göstergeler bağlamında iyi olmasına rağmen kendisine halâ üyelik statüsü verilmemesi, ister istemez hayal kırıklığına yol açmakta ve doğal olarak Türkiye'yi güçlü ve kendinden emin bir devlet refleksi gereği farklı veya alternatif "mecralar" arayışına itmektedir. Bu alternatif mecra arayışları bahsedildiği

⁸ www.avrupa.info.tr/, Erişim Tarihi: 16 Mart 2013.

⁹ www.euroactiv.com.tr/, Erişim Tarihi: 16 Mart 2013.

¹⁰ www.amerikaninsesi.com/, Erişim Tarihi: 10 Mart 2014.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

üzere bir yandan önemli ölçüde AB'nin çite standardına dayanırken diğer yandan değişen dünya koşulları ve uluslararası ilişkiler paralelinde Türkiye'nin küresel ve bölgesel çapta daha etkin ve dominant bir aktör olmak isteyişinden kaynaklandığı söylenebilir.

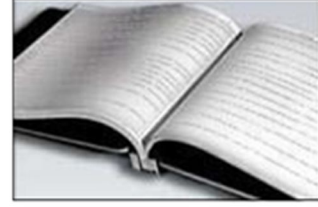
2.3. Son Dönem Türk Dış Politika-sındaki “Eksen Kayması” Tartış-maları

Türkiye'nin AB bağlamındaki hayal kırıklığı ve netice itibarıyla son dış politika tercihleri ve atraksiyonları, Ak Parti'nin 2002'de iktidara gelmesi ile birlikte radikal anlamda değişikliğe uğramıştır. Bu yeni dönem dış politik yapılanmada akademisyen kökenli Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun etkisi ve katkısı büyüktür. Bahsedilen “yeni dış politika” kurgusunun en önemli “fikri dayanağı” Davutoğlu'na ait olan *stratejik derinlik* kavramıdır. Bu kavram ekseninde düşülecek olursa, yeni dönem Türk Dış Politikası temelde üç parametre üzerinden anlam kazanmaktadır. 1. Türkiye'nin yaşam sahası olan coğrafyası gereği jeopolitik, jeokültürel ve jeostratejik anlamda durağan, tek boyutlu ve pasif bir yapıdan; daha dinamik, çok yönlü ve proaktif politikaları gerekli ve zorunlu kılmaktadır. 2. Dış politik yapılanmaların başarıya ulaşabilmesi içindeki huzura endeksli olarak var olan sorunlardan kurtulmasına bağlıdır. Bir başka deyişle, kendi içinde bütünleşmiş, demokrasi çitasını yükseltmiş ve sorunlardan tamamen azade bir Türkiye ancak bölgesel ve küresel aktör rolünü üstlenebilir. 3. Sürdürülebilir bir dış politika için

Türkiye'nin komşularıyla “sıfır problem” ilkesi gereği iyi komşuluk ilişkileri tesis etmesine ve proaktif politika gereği de muhtemel potansiyel sorunlu alanlara, sorun çıkması beklenmeden müdahil olmak ve bu doğrultuda tarafları sonuç alıcı noktaya getirebilmektir.¹¹ Diğer yandan bir kavram olarak “eksen kayması” mefumu literatürde izine az rastlanan bir tanımdır. Uluslararası ilişkilerdeki kullanımıyla bir ülkenin kadim politik duruş ve argümanlarının radikal bir şekilde farklı alanlara kaydırılması veya yönlendirmesi şeklinde tarif edebilir. Özelde ise bu kavram Ak Parti iktidarı ile birlikte Türk Dış Politikası'ndaki AB'ne alternatif olarak yeni mecralar, yeni arayışlar, yeni tercih ve öncelikleri ifade etmektedir.

Türk dış politikasındaki “eksen kayması” tartışması, AB üyeliği sürecindeki kısır döngünün yaratmış olduğu “kırgınlık” ve hayal kırıklığıyla birlikte Türkiye'nin Ortadoğu başta olmak üzere kendi kültürel, ekonomik ve siyasi hinterlandıyla birlikte diğer coğrafyalarda ve potansiyel sorunlu uluslararası alanlarda etkin bir aktör olmak istemesi ve güç merkezlerinden bağımsız bir politika izleyerek kendi çıkarlarını öncelemesinden kaynaklanmaktadır. Konuyla alakalı Kardaş, son dönem Türk dış politikasındaki dinamizm ve çeşitliliğe vurgu yaparak, konuyla ilgili olarak “...*Bunların içerisinde Ortadoğu'ya dönük angajmanlar olduğu kadar, diğer bölgelerin de giderek dış politika*

¹¹ Oğuzlu, www.orsam.org.tr/, Erişim Tarihi: 17 Mart 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

<http://www.akademikbakis.org>

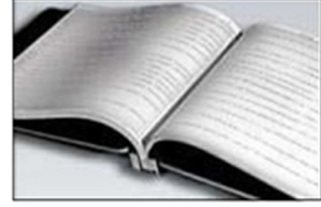
*gündeminde ağırlık kazandığı da bir gerçektir*¹² diyerek görüşümüzü teyit etmektedir. Belki de iddia edilen “eksen kayması” tartışmalarının dayanağını Davutoğlu’nun şu tespitlerinde de görebiliriz, “...Osmanlı Devleti’nin tarihi ve jeopolitik zemininde doğmuş bulunan ve o mirası devralan Türkiye’nin savunmasını sadece sahip olduğu sınırlar içinde düşünmesi ve plânlaması imkânsızdır. Bu tarihi miras, Türkiye’nin kendi sınırları ötesinde de her an müdahil olması gereken de facto durumlar doğurabilir...” (2009: 41). Diğer yandan Davutoğlu, Türkiye’yi hem “köprü ülke” hem de “merkez ülke” diye konumlandırarak, Türkiye’nin çevresindeki hiçbir şeyin Türkiye olmadan anlaşılamayacağını vurgulamaktadır. Davutoğlu, Türkiye’nin ufkunun çok açık olduğunu, bu ufkun kilometre taşlarının da; kendi iç değerlerini, parçalardan oluşan kendi bütünlüğünü iyi kavramış bir Türkiye’nin; zaman, mekân, tarih ve coğrafya derinliklerini iyi anlayıp bir pozisyon belirlemesi ve dünyaya alabildiğince açılmasına bağlı olduğunu ifade etmektedir (2002: 191-195). Türkiye’de ve Batı mahfillerinde “eksen kayması” tartışmalarının fikri kodları, yukarıda özetlemeye çalıştığımız şekliye Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun yeni Türk dış politika vizyonundaki dinamizm ve çeşitliliğine dayanan “stratejik derinlik” algısına dayanmaktadır. Fakat aktüel olarak konunun tartışılması ve günden

oluşturması Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Rusya Devlet Başkanı Putin’e söylediği iddia edilen “Bizi Şanghay Beşlisi’ne alın biz de AB’yi unutalım” şeklindeki sözleridir. Peki nedir bu Şanghay Beşlisi?, Tarafların bu yöndeki görüşleri nelerdir? Çalışmamızın üçüncü bölümü bu sorulara cevap mahiyetindedir.

2.4. Şanghay İş Birliği Örgütü (Shanghai Cooperation Organization) Ve Ardındaki “Eksen Kayması” Tartışmaları

Soğuk savaşın sora ermesinden sonra dünya “çift kutuplu” denge sürecinden ABD’nin önderliğindeki “tek boyutlu” bir asimetrik güç mücadelesine sahne olmuştur. ABD’nin yegâne belirleyici olduğu bu yeni küresel sürece, başta eski süper güç olan Rusya, Çin ve diğer kadim devletlerin rıza göstermemesi eşyanın tabiatı gereği kaçınılmaz bir realitedir. Realist açıdan bakıldığında, Çin ve Rusya’nın, ABD’yi ortak tehdit olarak algılamaları, güvenlik kaygısı, enerji faktörü ve süper güç olma hayali ve benzeri nedenlerle kendi aralarında zorunlu İş birliğine yöneldikleri gözlemlenmektedir (Rynning, 2005:24). Asıl adı Şanghay İşbirliği Örgütü (*Shanghai Cooperation Organization*) olan birlik, adını örgütün ilk toplandığı yerden, yani Şanghay’dan almaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan’ın 1996’da yılında oluşturdukları yapılanma, “Şanghay Beşlisi” olarak anılmaktadır. 2001 Haziran ayında örgüt üyeleri Özbekistan’ın da aralarına katılması ile ŞİÖ’yü kurarak işbirliklerini

¹² www.akademikortadogu.com/, Erişim Tarihi: 17 Mart 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

kurumsallaştırma kararı almışlardır. Aynı yıl Rusya'nın Saint-Petersburg şehrinde gerçekleştirilen Zirve'de örgütün bir bakıma anayasası mahiyetindeki *Şanghay İşbirliği Örgütü Beyannamesi* imzalanmıştır.¹³ Rusya, Çin, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın oluşturduğu altı ülkeli Örgüt'te Moğolistan, Hindistan, İran, Pakistan ve Afganistan "Gözlemci Ülke", aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Sri Lanka ve Beyaz Rusya'da "Diyalog Ortağı" statüsünde yer almaktadırlar.¹⁴ Diğer yandan Türkiye'nin ŞİÖ ile olan diyalog sürecine bakıldığında, Türkiye 2001'de ŞİÖ'ye "gözlemci üyelik" için başvurmuş, Rusya'nın başvuruya sıcak bakmasına rağmen Çin'in tedbirli yaklaşımı nedeniyle başvuru kabul edilmemiştir. Türkiye Başbakanı Erdoğan'ın 2006'da ŞİÖ ile ilişki kurma niyetini dile getirmesi Örgüt nezdinde olumlu bir adım olarak değerlendirilmesine rağmen ancak daha sonra bu yönde her hangi bir politikanın gerçekleştirilmediği görülmüştür (Can, 2006). İlerleyen süreçte Türkiye 2011'de Örgüt nezdinde "*Diyalog Ortağı Statüsü*" kazanmak üzere başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru 14-15 Haziran 2011 tarihlerinde Kazakistan zirvesinde ele alınmış fakat usul sorunlarının henüz çözülmediği gerekçesi ile sonuç alınmamıştır. Nihayetinde Türkiye'nin "*Diyalog Ortağı*" statüsü başvurusu 6-7 Haziran 2012 tarihlerinde Pekin'de

düzenlenen ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi'nde onaylanmıştır.¹⁵

Çok tartışılan "eksen kayması" ve Türkiye'nin ŞİÖ'ye girmek istemesi yukarıda da bahsedildiği gibi Erdoğan'ın bu yöndeki üç açıklamasına dayanmaktadır. Temmuz 2012 tarihinde Rusya ziyareti sırasında Putin'e söylediği iddia edilen "*zaman zaman bize takılıyorsun. AB'de ne işin var diyorsun. O zaman ben de şimdi size takılayım. Hadi gelin bizi Şanghay Beşlisi'ne dâhil edin, biz de AB'yi gözden geçirelim*" sözleri ile başlayan tartışma sonrası yine aynı minvalde 25 Ocak 2013'te 24 TV'ye verdiği mülakat ve ardından 3 Şubat 2013'de Çek Cumhuriyeti ziyareti kapsamında yapılan basın toplantısında yaptığı bu yöndeki açıklamalar tartışmanın boyutunu genişletmiştir. Erdoğan'ın bu açıklamalarına anında Batı medyasından, ABD'den, AB kurumlarından ve Türkiye'den de tepkiler gecikmemiştir. Bu yöndeki ilk tepki ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland tarafından dillendirilmiştir. Sözcü tepkisini ve şaşkınlığını "Türkiye'nin aynı zamanda bir NATO üyesi olduğu göz önüne alındığında, bu ilginç olur".¹⁶ sözleri ile açıklamıştır.

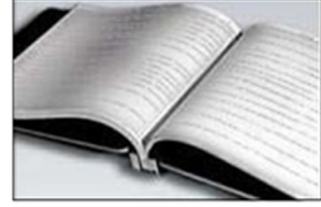
ABD ve Batı tarafından gelen tepkiler üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı

¹³ Özsöz, www.ikv.org.tr/, Erişim Tarihi: 17 Mart 2013.

¹⁴ www.sectesco.org/, Erişim Tarihi: 17 Mart 2013.

¹⁵ www.mfa.gov.tr/, Erişim Tarihi: 18 Mart 2013.

¹⁶ www.sondakika.com/, Erişim Tarihi: 18 Mart 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

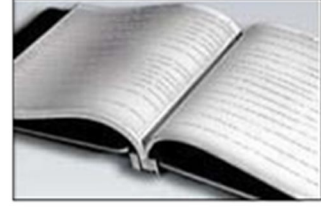
Sözcüsü tarafından, bu tarz yaklaşımların “ikiyüzlü” ve bir bakıma “çifte standart” nüveler taşıdığı iması ile cevaben “ülkemizin Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkisi AB veya NATO ile ilişkilerimize alternatif olmadığı gibi, bu örgütlerle mevcut ilişkilerimiz Şanghay İşbirliği Örgütü ile işbirliğimiz önünde engel değildir. Nitekim, AB 2012 yılında Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerini geliştirme kararı almış, Orta Asya Özel Temsilcisi'nin görev yönergesinde de bu hususa vurgu yapmıştır. NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen de bu bağlamda bir soruya verdiği cevapta, bu konuyla ilgili olarak hiç bir çelişki görmediğini belirtmiştir”¹⁷ şeklinde karşılık vermiştir. Tartışmanın diğer cenahında ise Rus yetkililer yer almıştır. Bunlardan en önemlisi Rusya Siyasi ve Askeri Analizler Enstitüsü Yöneticisi Aleksandır Hramçihin'dir. Hramçihin, ŞİÖ'nün uzunca bir zamandan beri hiç bir ülkeyi tam üyeliğe almadığına dikkat çekerek, Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilme olasılığının son derece düşük olduğunu söyleyerek Rusya'nın duruşuna ışık tutmuştur. Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in danışmanı olan uluslararası ilişkiler uzmanı **Sergey Markov** da Hramçihin ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Türkiye'nin girmek için çok uğraştığı AB'ye giremeyeceğini belirten Markov, bununla birlikte Türkiye'nin NATO üyesi olması ve Örgütün uzun zamandır hiçbir ülkeyi “tam üye” olarak kabul etmemesi nedeniyle

Türkiye'nin ŞİÖ'ye dahil olabileceğini öngörmediğini ifade etmiştir. Bir diğer uzman olarak Rusya Parlamentosu'nun alt kanadı Duma'nın Dış Politika Danışmanı ve Rus Avrasyacılık akımının günümüzdeki temsilcisi **Aleksandır Dugin** de, benzer görüşler ileri sürmektedir. Dugin'e göre Türkiye'de bugün, Batı yanlısı anlayış egemen durumda ve bu, Türkiye'nin bu şartlarda ŞİÖ'ye tam üye olma şansını ortadan kaldırmaktadır.¹⁸ Diğer yandan AB Cenahından da Erdoğan'ın açıklamalarına yönelik tepkilerin geldiğini görmekteyiz. AB Komisyonu'nun enerjiden sorumlu üyesi Günther Oettinger, AB'nin Türkiye'ye gereken önemi vermediğini ve doğal olarak da Türkiye'nin başka mecraları alternatif olarak görme hakkını kendinde gördüğünü ima edercesine, “Bahse girerim ki, önümüzdeki on yıllık dönemde bir Almanya başbakanı, Fransız mevkidaşı ile birlikte Ankara'ya gidecek ve diz çöküp, 'Dostlarımız, bize gelin' ricasında bulunacak”¹⁹ demektedir. Batı medyası da ŞİÖ ile ilgili gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. Avusturya'da yayımlanan Die Presse gazetesi ‘‘Türkiye... AB'deki Dirence Duyulan Öfkeden Dolayı Türk Hükümet Lideri Açıkça Çin, Rusya ve Merkez Asya Devletlerinden Oluşan Bir Örgüt Olan “Şanghay Beşlisine” Katılmayı Düşünüyor’’ şeklinde haber yaparken, Alman Der Tagesspiegel gazetesinin konuyla ilgili haberi ise

¹⁷ www.taipei.to.mfa.gov.tr/, Erişim Tarihi: 18 Mart 2013.

¹⁸ www.t24.com.tr/, Erişim Tarihi: 19 Mart 2013.

¹⁹ www.dw.de/, Erişim Tarihi: 20 Mart 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

şöyledir, “AB ülkelerinin Türkiye’nin Birliğe üye olmasına karşı çıkmaları ve direniş göstermeleri nedeniyle Başbakan Erdoğan, Şanghay Beşlisi olarak adlandırılan oluşuma ilgi göstermeye başladı”.²⁰ Rusya’nın Sesi Radyosu ise Erdoğan’ın açıklamalarına değinerek konuya ilişkin şu değerlendirmeyi yapmıştır, “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, katıldığı televizyon programında AB süreci, ve “Şangay Beşlisi” için Putin’e yaptığı teklif hakkında açıklamalarda bulunarak AB’yi eleştirdi...”.²¹ Tacikistan’ın ‘Asia Plus’ ajansı da, Türkiye ŞİÖ’yü AB’ne alternatif olarak görüyor” başlığıyla verdiği haberde, Başbakan Erdoğan’a göre, Türkiye’nin alternatif arayış içerisinde olduğu ve bazı Avrupa Birliği ülkeleri yüzünden AB üyelik sürecinin zarar gördüğü belirtiliyor.²² Bununla birlikte konunun düşünce kuruluşları ve Türk entelektüelleri nezdinde de tartışıldığını görmekteyiz. BİLGESAM(Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi)’a göre “Dış politikada eksen kayması yorumları, Batı’nın bugüne kadar göz ardı ettiği Türkiye’nin gücünü keşfetmesinden doğan endişelerin sonucudur”.²³ Şaban Kardaş ise Türkiye’nin Ortadoğu politikası ve dış ilişkilerindeki çeşitlenmenin uluslararası

siyasetteki genel bölgeselleşme trendleri ekseninde düşünüldüğünde gayet doğal karşılanması gerektiğine fakat buna mukabil giderek Türk dış politikasının yönünün sorgulanışını bir anomali olarak değerlendirmektedir.²⁴ İhsan Bal “eksen kayması “ ile ilgili olarak, Türkiye’nin bir eksen kayması yaşadığından bahsetmenin mümkün olmadığını zira Atatürk döneminde de sadece Batı’ya yönelik politikalar izlenmediğini, Doğu ülkeleriyle de ilişkiler kurulduğunu ifade etmektedir.²⁵ Mensur Akgün ise Türkiye’de Avrupa Birliği’ne karşı müthiş bir bıkkınlık yaşandığını belirterek, Avrupa Birliği’nin de kendi krizi içerisinde boğulduğu düşünülecek olursa başbakanın söylediklerini herkesin ciddiye almasında yarar sağlayacağı kanaatindedir.²⁶ Son olarak iki Amerikalı entelektüelin bakış açılarını sunmakta fayda görmekteyiz. Graham E. Fuller, Türkiye’nin anti-ABD stratejik pozisyonu benimsemiş olan ŞİÖ’ye katılmak istemesine ABD’nin bu gelişmeden oldukça hoşnutsuz kalacağını ifade ederek, Avrasya ile ilgili emelleri ve menfaatleri büyümekte olan Türkiye’nin ŞİÖ’de bir rol oynama şansını geri çevirmesinin pek ihtimal dâhilinde olmadığını belirterek bir bakıma Örgüte katılmanın ülke menfaatlerine uygun bir pozisyon olabileceğini ima etmektedir (Fuller, 2009: 262). George Friedman da

²⁰ www.abhaber.com/, Erişim Tarihi: 20 Mart 2013.

²¹ www.turkish.ruvr.ru/, Erişim Tarihi: 20 Mart 2013.

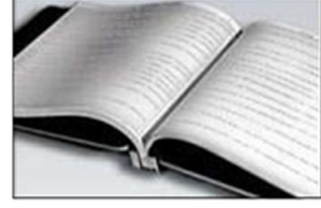
²² www.cihan.com.tr/, Erişim Tarihi: 18 Mart 2013.

²³ www.bilgesam.org/, Erişim Tarihi: 20 Mart 2013.

²⁴ www.akademikortadogu.com/, Erişim Tarihi: 17Mart 2013.

²⁵ www.usak.org.tr/, Erişim Tarihi: 15 Mart 2013.

²⁶ www.turkish.ruvr.ru/, Erişim Tarihi: 20 Mart 2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

<http://www.akademikbakis.org>

Fuller'e yakın bir perspektiften konuyu ele alarak, Türkiye'nin tecrit edilmiş bir ülke olmadığını ve çok farklı yönere hareket edebileceğini savunmaktadır. Türkiye'nin ABD ile dost ülke olması nedeniyle bu yönelişlerinde ABD tehdidiyle karşılaşmayacağını iddia eden yazar, bu durumda Türkiye'nin kaynaklarını ABD'ye bloke edecek şekilde harcamak zorunda kalmayacağını ve büyüyen ekonomisiyle eski rolüne dönmesinin, bölgede etkin bir güç olma ihtimalini artıracığına vurgu yapmaktadır (Friedman, 2010: 115).

3. YÖNTEM

3.1. Amaç ve Önem

Çalışmanın amacı; Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecindeki tartışmalara paralel olarak dış politikasında var olduğu iddia edilen "eksen kayması" meselesinin Türk basınındaki yansımalarını araştırmaktan ibarettir. Çalışmanın önemi; Türkiye'nin kuruluşundan beri bir nihai hedef olarak belirlediği Batı medeniyetine eklenme sürecinde devam veya tamam noktasına gelen tartışmalarda düğümlenmektedir. Bu bağlamda medyanın bakış açısı politik gündem belirlemede önemli bir parametre olarak düşünüldüğünde Türk medyasının bahsi geçen "eksen kayması" tartışmalarına hangi argümanlarla yaklaştığı konu açısından önem teşkil etmektedir.

3.2. Kapsam

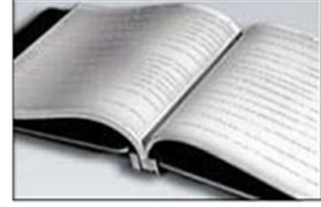
Çalışmanın sistematığında kavramsal çerçeve olarak; Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci, kuruluşundan bun yana genel hatlarıyla dış politik yönelim ve tercihleri, eksen kayması, son dönem dış politik yönelişler ve ŞİÖ gibi konular kapsam dâhilinde yer almıştır.

3.3. Hipotez

Türkiye'nin AB ile ilişkileri bağlamında geline son kertedeki tıkanmalar Türkiye'yi dış politikada farklı mecralara veya oluşumlara yöneltmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin AB ile olan son gelişmeleri, dış politikadaki "eksen kayması" iddiaları, ŞİÖ ile yakınlaşması meseleleri ulusal ve uluslararası kamuoyuyla birlikte Türk medyası tarafından da önemsenerek bir dış politika konusu olarak tartışılmaktadır. Bununla birlikte AB mi, ŞİÖ mü? Veya ŞİÖ AB'ye alternatif olabilir mi veya olmalı mıdır? Veya her iki örgütün olumlu veya olumsuz yanları eleştiri süzgecinden geçirilerek mi bir sonuca varılmalıdır? Tartışmasına Türk medyasında köşesi olan yazarların farklı argümanlarla yaklaştığı ve ideolojik görüş ayrılıklarının bu tartışmaya da yansımalarını varsaymaktayız.

3.4. Alt Hipotezler

Diğer yandan, "eksen kayması" tartışması Türk yazılı basınındaki köşe yazarları tarafından da gündemde tutulduğu görülmektedir. Buradan hareketle alt hipotez olarak, kendini "sol" "ulusal" veya

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

sosyal demokrat olarak konumlandırılan yazarların tarihi ideolojik referanslarla ŞİÖ'ye sıcak baktıkları ve AB'ye alternatif olarak gördükleridir. Kendilerini milliyetçi çizgide gören yazarların ise bahsi geçen örgütün “komünist” ideoloji ile olan yakınlıkları nedeniyle Türkiye'nin örgütle yakınlaşmasına karşı oldukları ve son olarak kendilerini duruş olarak Liberal ve muhafazakar demokrat olarak adlandıran köşe yazarlarının ise pragmatik olarak Türkiye'nin çıkarları çerçevesinden olaylara baktıkları ve gerektiğinde AB'ye alternatif olarak ŞİÖ ve benzeri oluşumlara dahil olmasını salık verdikleri diğer bir alt hipotez olarak öne çıkmaktadır.

3.5. Evren, Örneklem ve Sınırlılık

Çalışmanın evreni olarak Türk yazılı medyası düşünülmüştür. Örneklem olarak ise “eksen kayması” konusunda yazı yazan köşe yazarları araştırmaya dâhil edilmiştir. Buradan yola çıkılarak Türk medyasını farklı ideolojik duruşlarla temsil eden Zaman, Yeniçağ, Haber Türk, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde konu ile ilgili yazan köşe yazarları incelenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen beş gazete; Farklı patronaj özellikleri ve yine bu bağlamda temsil ettikleri farklı ideolojik perspektif nedeniyle tercih edilmiştir. Bahsi geçen bu beş gazetede köşe yazarları incelenmiş olup gazetelerde yer alan diğer haberler materyalleri kapsam dışında tutulmuştur. Bununla birlikte zaman sınırlaması olarak gazetelerin 26 Ocak 2013- 26 Şubat 2013 tarihleri arasındaki bir aylık nüshaları dikkate alınmıştır.

3.6. Araştırma Yöntemi

Çalışmada araştırma yöntemi olarak Nitel Analiz Tekniklerinden “İçerik Analizi” tercih edilmiştir. Literatürde İçerik Analiz yöntemi; dokümanların, mülakat dökümlerinin ya da kayıtlarının karakterize edilmesi ve karşılaştırılması olarak tarif edilmektedir. İçerik analizindeki temel düşünce, bir araştırma metnindeki birçok kelimelerin (ünitelerin) daha az sayıda içerik kategorisine indirgenmesidir (Altunışık ve Diğerleri, 2007: 268-269).

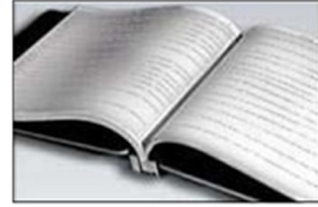
4. BULGULAR

Araştırma Türkiye'de ulusal olarak yayınlanan Zaman, Milliyet, Haber Türk, Cumhuriyet ve Yeniçağ gazetelerinden elde edilen bulgular ve başlıklar ayrı kategorilere ayrılarak tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir.

Tablo1: Gazeteler ve ilgili makaleler

GAZETE ADI	MAKALE SAYISI
Milliyet gazetesi	13
Cumhuriyet gazetesi	12
Yeniçağ gazetesi	4
Haber Türk gazetesi	10
Zaman gazetesi	11
Toplam	50

Türkiye'nin son dönem dış politikasında var olduğu iddia edilen “eksen kayması”

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

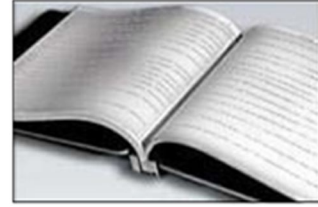
tartışmalarının, Türk yazılı medyasındaki akislerinin incelendiği bu araştırmada ele alınan gazetelere bakıldığında toplam 50 makale kaleme alındığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Milliyet gazetesinde 13, Cumhuriyet gazetesinde 12, Zaman gazetesinde 11, Haber Türk gazetesinde 10 ve Yeniçağ gazetesinde ise 4 makale yer almıştır. Tablodaki veriler incelendiğinde, Yeniçağ gazetesi haricindeki diğer gazetelerde konunun “önemlilik” veya “gündemde tutulma” derecesinin yaklaşık olarak aynı derecede olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Milliyet gazetesindeki bulgular

Makale Yazarı	Makale ismi	ŞİÖ'ye Bakışı	Tarih
Aslı Aydıntaşbaş	“Erdoğan Gelmeden Washington”	Olumsuz-otoriterleşme	31.01.2013
Can Dündar	““Ne oldu da Başbakan MGK Çizgisine Geldi?”	Olumsuz-samimiyetsizlik	29.01.2013
Hasan Cemal	“Rus'çular, Çin'ciler, Şanghay, AB vs...”-1-	Olumsuz-Otoriterleşme	06.02.2013
Hasan Cemal	“Rus'çular, Çin'ciler, Şanghay, AB vs...”-2-	olumsuz	07.02.2013
Hasan	“Şanghay	olumsuz	08.01.

pulur	Altılısı”		2013
Kadir Gürsel	““Hep Batı'ya gidin, Şanghay'a varırsınız”	olumsuz	31.01.2013
Kadir Gürsel	““Başbakan'a Cevap”	olumsuz	04.02.2013
Kadir Gürsel	“Tarihi Sorumluluk Fransa'nın Omuzlarında”	olumsuz	07.02.2013
Melih Aşık	“Bekleme Odasında !”		05.02.2013
Melih Aşık	“Eloğlu Mars'tayken ...”		19.02.2013
Sami Kohen	“Şanghay Şakası Ciddi mi Oluyor?”	olumsuz	30.02.2013
Sami Kohen	“ŞİÖ Şart mı?”	olumsuz	01.03.2013
Sami Kohen	“Alternatif Tartışması”	olumsuz	06.02.2013

Milliyet gazetesinde konu kapsamında 7 yazar tarafından kaleme alınan toplam 13 makale yer almaktadır. Tablo 2'deki verilerde görüldüğü üzere gazetede, Aslı Aydıntaşbaş, Can Dündar ve Hasan Pulur'un 1'er, ve Melih Aşık ve Hasan Cemal'in 2'şer, Kadri Gürsel ve Sami Kohen'in ise 3'er makalesi yer almaktadır.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 3: Cumhuriyet gazetesindeki bulgular

Makale Yazarı	Makale ismi	Tarih
Ahmet tan	“Yangın mı, Vurgun mu?..”	29.01.2013
Ali Sirmen	“AB Açık Söylemişti	07.02.2013
Ali Sirmen	“Bile bile Lades’i”	08.02.2013
Erol Manisalı	“Türkiye’nin AB ve ŞİÖ İlişkileri”	11.02.2013
Erol Manisalı	“Piramitler ve Dönüşüm Süreci”	25.02.2013
Güray Öz	“ABD Ne İstiyor?”	13.02.2013
Leyla Tavşanoğlu	“Sapla Saman Karışıyor”	10.02.2013
Mine G. Kırıkkanat	“Şanghay’ın Altıncı Süvarisi”	30.01.2013
Mustafa Balbay	“Türkiye’nin Seçenekleri...”	10.02.2013
Orhan Bursalı	“Şiddetli bir 2013”	31.01.2013
Öztin Akgüç	“Siyasi Birlikler ve Türkiye”	22.02.2013
Yakup Kepenek	“Doğu’ya, Doğu’ya!!”	11.02.2013

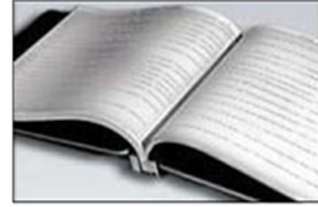
Cumhuriyet gazetesinde konu ile ilgili olarak Tablo 3’deki verilere bakıldığında 10 yazar tarafından kaleme alınan 12 adet yazının yer aldığı görülmektedir. Gazetede Ahmet Tan, Güray Öz, Leyla Tavşanoğlu, Orhan Bursalı, Öztin Akgüç, Mine G. Kırıkkanat, Mustafa Balbay ve Yakup Kepenek’in 1’er Ali Sirmen ve Erol

Manisalı’nın da 2’şer makalesi bulunmaktadır.

Tablo 4: Zaman gazetesindeki bulgular

Makale Yazarı	Makale ismi	Tarih
Ahmet Turan Alkan	“Avrupa’yı Tanıyor muyuz?”	17.02.2013
Ali Bulaç	“Liberalizmin Çelişkisi”	02.02.2013
Hilmi Yavuz	“Avrupa Birliği: ‘Ya sabır’!”	10.02.2013
Kerim Balcı	“Türkiye, AB’den vazgeçebilir mi?”	15.02.2013
Şahin Alpay	“AB ile ne yapmalı?”	12.02.2013
İhsan Dağı	“Avrasya kimin alternatifi?”	29.01.2013
İhsan Dağı	“Yerli kalarak Modernleşmek	05.02.2013
Joost Lagendijk	“Erdoğanoloji”	30.01.2013
Joost Lagendijk	“50 yıl mitini unutun”	06.02.2013
Joost Lagendijk	“Bir tarafta oturup somurtmayı bırakmalı”	10.02.2013
Joost Lagendijk	“Hasta bir general niye ziyaret edilir?”	13.02.2013

Zaman gazetesinde AB ve “Eksen Kayması” tartışmalarına yönelik 7 yazar tarafından kaleme alınan 11 adet yazının var olduğunu görmekteyiz. Tablo 4’deki

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

bulgulara göre Ahmet Turan Alkan, Ali Bulaç, Hilmi Yavuz ve Kerim Balcı'nın 1'er, İhsan Dağı'nın 2 ve Joost Lagendijk'in de 4 makalesi yer almaktadır.

Tablo 5: Haber Türk gazetesindeki bulgular

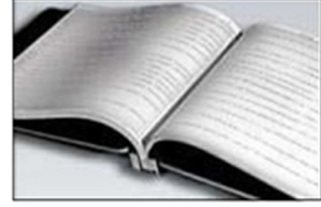
Makale Yazarı	Makale İsmi	Tarih
Fatih Altaylı	“Global tahterevallinin denge merkezi”	05.02.2013
Özcan Tigit	“İngiltere'ye niyet, Türkiye'ye kismet olur mu?”	31.01.2013
Serdar Turgut	“Hem Şanghay İşbirliği'ne girelim, hem de AB'ye”	11.02.2013
Nihal Bengisu Karaca	“AB'de Hayat Var mı?”	01.02.2013
Nihal Bengisu Karaca	“Yine Almanya”	06.02.2013
Soli Özel	“Brüksel'den Şanghay'a”-1-	30.01.2013
Soli Özel	“Brüksel'den Şanghay'a”-2-	01.02.2013
Soli Özel	“Brüksel'den Şanghay'a”-3-	03.02.2013
Soli Özel	“0 önderli Dünya'da Türkiye”-1-	08.02.2013
Soli Özel	“0 önderli Dünya'da Türkiye”-2-	10.02.2013

Haber Türk gazetesinde araştırma konumuzla ilgili 5 yazar tarafından 10 adet yazıya yer verildiğini görmekteyiz. Tablo 5'deki bulgular gereğince gazete yazarlarından Fatih Altaylı, Serdar Turgut ve Özcan Tigit'in 1'er, Nihal Bengisu Karaca'nın 2'şer ve bu araştırma kapsamında konuyla alakalı en çok kafa yoran kişi olarak gözüken Soli Özel'in ise 5 adet yazısının olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Yeniçağ gazetesindeki bulgular

Makale Yazarı	Makale İsmi	Tarih
Afet İlğaz	“AKP'nin Ömrü Ne Kadar?”	01.01.2013
Kürşad Zorlu	“Şanghay Meselesi”	09.02.2013
Hasan Çakmak	Hikayesiz kadınlar ve dış politika”	11.02.2012
Selcan Taşçı	“Mesele yargının TSK'ya değil NATO Ordusu'na yaptıkları”	11.02.2013

Yeniçağ gazetesi konu dâhilinde an az yazsının yer verildiği gazete olarak öne çıkmaktadır. Gazetede Tablo 6'da da görüleceği gibi Afet İlğaz, Kürşad Zorlu, Hasan Çakmak ve Selcan Taşçı'nın 1'er olmak üzere toplamda 4 yazıya verildiği görülmektedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

5. ANALİZ

5.1. Gazetelerin Genel Yaklaşımı

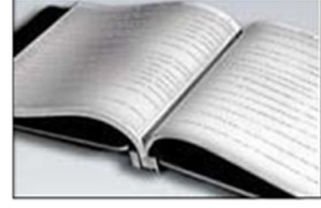
Türkiye'nin son dönem dış politik yapılımasında var olduğu iddia edilen "Eksen Kayması" tartışmaları ile ilgili araştırmaya tabi tutulan gazetelerde yer alan köşe yazılarının geneline bakıldığında, bahsi geçen politik sapmanın varlığı kabul edilerek bunun eleştirildiği görülmektedir. Gazetelerde 33 yazar tarafından kaleme alınan toplam 50 yazının içeriğine bakıldığında, farklı argüman ve bakış açıları sıralanarak Türkiye'nin ŞİÖ ile yaklaşması genel anlamda tenkit edilmektedir. Gazete yazarlarınca dile getirilen ve AB'den ŞİÖ'ye kayış anlamını taşıyan "Eksen Kayması"yla ilgili temel eleştiri ve argümanlar şu şekilde başlıklandırılabilir. ŞİÖ'nün ideolojik yapısından kaynaklı eleştiriler. AB'nin Türkiye politikasından kaynaklı eleştiriler. Türkiye'nin AB yükümlülüklerinden kaynaklı eleştiriler. Hükümetin niyetinden kaynaklı eleştiriler. ŞİÖ'nün AB'ye alternatif olarak görülmesinden kaynaklı eleştiriler. Son olarak da Türkiye'nin dış politikada alternatiflere açık olması gerekir diyenler. Gazetelerin genel anlamdaki yaklaşımları bu şekilde iken, altıncı bölümde yazar bazındaki yaklaşımların bu kategorilere göre ele alınacağını hatırlatarak, farklı sahiplik yapısı ve ideolojik duruşları olan gazetelerin bağımsız olarak konuyu yaklaşımları ise aşağıdaki şekliyledir.

5.2. Milliyet Gazetesinin Genel Yaklaşımı

Liberal görüşleri benimsediği bilinen Milliyet gazetesindeki yazarlarca kaleme alınan köşe yazılarında, Türkiye'nin yaklaşma emareleri gösterdiği ŞİÖ'nün, hükümet tarafından AB'ye bir alternatif mecra olarak gösterilmesi şiddetle eleştirilmektedir. Söz birliği etmişçesine tek bir bakış açısından hareket eden Milliyet yazarlarının eleştiri okları yukarıda çerçevesine çizmeye çalıştığımız argümanlardan, ŞİÖ'nün anti demokratik özelliğinden kaynaklı ideolojisine yöneliktir. Onlara göre Türkiye'nin böylesi bir oluşuma yakın durması ve ileride olası bir üyelik durumunun gerçekleşmesi halinde, zaten sorunlu olan demokrasinin iyice yara alacağı ve bu süreçle birlikte Batı'dan tamamen kopa bileceği endişesi hâkimdir.

5.3. Cumhuriyet Gazetesinin Genel Yaklaşımı

Ulusalcı ve Sosyalist argümanlarla takipçilerine ulaşan Cumhuriyet gazetesindeki yazarlara bakıldığında "Eksen kayması" tartışmalarında "keskin" iki farklı görüşün öne çıktığı görülmektedir. Bir diğer anlatımla ŞİÖ'ye taraf olanlar ve karşı olanlar şeklinde de kategorize edilebilir. Birinci görüşü benimseyen yazarlara göre, Türkiye'nin ŞİÖ gibi otoriter bir örgüte dâhil olma isteğinin, elde edilmiş demokratik kazanımlara büyük bir darbe vuracağından endişe edilerek ŞİÖ'nün

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

<http://www.akademikbakis.org>

AB'ye bir alternatif olarak görülmesine karşı çıkmaktadır. Diğer görüşe göre ise Türkiye'nin geleceğinin AB'den ziyade "Doğulu" örgütlerde olacağından hareketle Türkiye'nin ŞİÖ ile yakınlaşmasının ve örgüte girmesi gerektiğinin önemine değinilmektedir.

5.4. Haber Türk Gazetesinin Genel Yaklaşımı

Liberal bir çizgide görünen Haber Türk gazetesindeki köşe yazarlarına bakıldığında konunun üç farklı açıdan ele alındığı görülmektedir. Birinci görüşü savunanlara göre Türkiye'nin bir denge politikası izlemek suretiyle hem AB hem de ŞİÖ'de yer almasının ülke menfaatleri açısından gerekli olduğunu dile getirilmektedir. İkinci görüşe göre ise AB'nin dayatmacı, kendisinin alternatifsiz olduğu izlenimi veren ve Türkiye'yi yıllarca kapısında bekleten tutumundan dolayı Türkiye'nin ŞİÖ tarzı örgütlere katılması gerektiği ileri sürülmektedir. Üçüncü görüşü savunanlara göre ise de ne pahasına olursa olsun Türkiye'nin AB perspektifinden vazgeçmemesi ve ŞİÖ tarzı alternatif arayışlara kesinlikle girilmemesi salık verilmektedir.

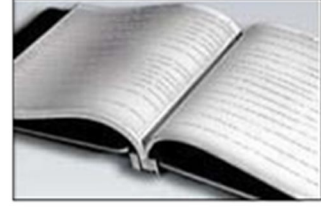
5.5. Zaman Gazetesinin Genel Yaklaşımı

Muhafazakâr bir yayın anlayışı benimseyen Zaman gazetesindeki yazarlara bakıldığında tartışılan konu ile alakalı

olarak farklı bakış açıları ile sundukları görülmektedir. Yazarların önemli bir kısmının, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde kendi sorumluluk ve üyelik gereklerini yerine getirmemesinden kaynaklı bir tıkanmanın yaşandığını ve mevcut durumda eleştiri oklarını AB'den ziyade daha çok Türkiye'nin uyguladığı politikalara yönelttikleri görülmektedir. Diğer bir kısım yazarlara göre ise otoriter ve demokrasi dışı bir yapıya sahip olan ŞİÖ benzeri örgütlerden Türkiye'nin uzak durması ve Türkiye'nin rejiminin demokratikleşmesi ve dahi ekonomisinin modernleşmesi adına AB'nin vazgeçilmeyen bir hedef olarak görülmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Kültür ve medeniyet olarak Avrupa'dan farklı bir mirasa veya geleneğe sahip olduğunu ileri süren bazılarına göre ise Türkiye'nin AB tarafından bu özelliklerinden ötürü ilelebet bu birlige alınmayacağını belirtilerek, bir bakıma Avrupa'nın çifte standardına göndermelerde bulunularak bu durum eleştirilmektedir.

5.6. Yeniçağ Gazetesinin Genel Yaklaşımı

Milliyetçi ve kısmen de Ulusalçı söylemlerin kendinde yer bulduğu Yeniçağ gazetesindeki yazarlara bakıldığında ise Türkiye'nin ABD müttefikliğinden

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

<http://www.akademikbakis.org>

hareketle konunun savunma odaklı ve NATO bağlamında ele alındığını görmekteyiz. ABD'nin Avrasya'ya yönelik "kırmızı çizgiler" inden yola çıkan yazarlara göre Türkiye'nin istese de ABD'ye rağmen ŞİÖ ve benzeri örgütlere giremeyeceğini iddia etmektedirler. Gazetede yer alan diğer bir görüşe göre ise Türkiye'nin AB karşısında alternatif örgüt arayışı makul bulunmakla birlikte, aslında Türkiye'nin olması gerek yerin ne AB ne de ŞİÖ olduğu, tarihi ve kültürel kodlar gereğince "Türk Konseyi projesi" olması gerektiği ve adres olarak Türkî cumhuriyetlerin işaret edildiğini görmekteyiz.

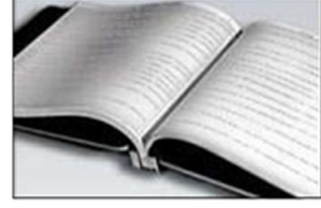
6. YAZARLAR BAZINDA KONUNUN ELE ALINIŞI

Türkiye'nin son dönem dış politikasında var olduğu iddia edilen ve kamuoyu tarafından ciddi bir şekilde tartışılan "eksen kayması" meselesi, yukarıdaki bölümlerde gazetelerde genel olarak nasıl yansıtıldığı ve özel de ise bağımsız olarak araştırmaya dâhil edilen her bir gazetede hangi bakış açılarıyla ele alındığının analizi yapılmıştır. Konunun daha iyi kavranması açısından altıncı bölümde ise gazetelerdeki köşe yazarlarının AB, ŞİÖ veya başka bir alternatiften yana mı

oldukları kategorik olarak başlıklar halinde incelenecektir

6.1. AB'yi Kaçınılmaz Bir Hedef Olarak Görenler

Araştırmamız kapsamında incelediğimiz köşe yazarlarının bir kısmı AB'nin Türkiye için vazgeçilmez bir hedef olarak görülmesi gerektiği yönünde görüşler ileri sürmektedirler. Onlar için ŞİÖ veya benzeri AB dışı herhangi bir örgüt veya dış politik bağlamda alternatif bir "çatı", öngörülme ve istenilmeyen bir durumdur. Bu bağlamda Milliyet'ten Hasan Cemal ("*Rus'çular, Çin'ciler, Şanghay, AB vs...*" : 07.02.2013) ve Sami Kohen ("*Şanghay Şakası Ciddi mi Oluyor?*" : 30.02.2013), Zaman'dan Kerim Balcı ("*Türkiye, AB'den vazgeçebilir mi?*" : 15.02.2013) ve Şahin Alpay ("*AB ile ne yapmalı?*" : 12.02.2013) gibi yazarlar Türkiye'nin AB perspektifine sahip çıkması gerektiğini ve aksi istikamette herhangi farklı bir oluşuma girmesinin Türkiye'nin kazanımları açısından sakıncalar doğuracağını yönünde görüşler ileri sürmektedirler. Bir örnek dâhilinde yansıtılacak olursa Kerim Balcı, ilgili köşe yazısında Türkiye'nin Avrupa'dan vazgeçmeye haritanın müsaade etmediğini, Avrupa'dan vazgeçmeden AB üyeliğinden vazgeçmeye akıl ve izanın da müsaade

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207*

<http://www.akademikbakis.org>

etmeyeceğini belirtmek suretiyle Türkiye'nin AB yörüngesinden ayrılmasının imkânsızlığına işaret etmektedir.

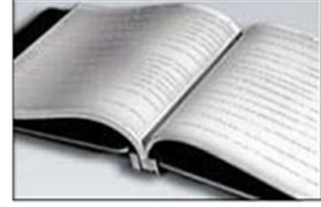
6.2. Otoriter Yapısından Dolayı ŞİÖ'ye Karşı Olanlar

Köşe yazarlarının diğer bir kısmı, ŞİÖ'nün anti-demokratik ve otoriter eğilimlerinden ötürü Türkiye'nin bu birlikle olan diyaloguna karşı çıkmaktadırlar. Rusya'nın ve Çin'in tarihsel "komünist" referanslarına göndermelerde bulunan yazarlar, Türkiye'nin olası ŞİÖ yakınlaşmasını ve tehlikelerini bu perspektif üzerinden kurgulamaktadırlar. Bu doğrultuda, Milliyet'ten Sami Kohen ("*ŞİÖ Şart mı?*": 01.03.2013) ve Kadri Gürsel ("*Başbakan'a Cevap*": 04.02.2013), Cumhuriyet'ten Mine G. Kırıkkanat ("*Şanghay'ın Altıncı Süvarisi*": 30.01.2013) ve Orhan Bursalı ("*Şiddetli bir 2013*": 31.01.2013), Haber Türk'ten Soli Özel ("*Brüksel'den Şanghay'a*": 01.02.2013), Zaman'dan Ali Bulaç ("*Liberalizmin Çelişkisi*": 02.02.2013) ve İhsan Dağı ("*Avrasya kimin alternatifi?*" : 29.01.2013) ŞİÖ'ye mesafeli durarak Türkiye'nin AB'ye bir alternatif olarak bu örgüte dahil olmasını eleştirmektedirler. ŞİÖ'nün otoriter özelliğine ve eleştiri oklarını yöneltenlerin başında Mine G.

Kırıkkanat gelmektedir. Yazar, konu ile ilgili yazısında ŞİÖ üyelerinin hepsinin baskıcı, despot ve antidemokratik özellikler barındırdığını ve dolayısı ile ona göre Türkiye'nin de uyguladığı iç politikalarla onlarla aynı safta yer aldığından hareketle, Türkiye'nin bu örgüte uygunluk sağladığını ironik bir üslupla dile getirmektedir. Yine bu bağlamda Kadri Gürsel bahsi geçen yazısında, ŞİÖ'ye eleştirisini Erdoğan üzerinden kurgulamaktadır. Türkiye'nin sokulmak istendiği ŞİÖ'nün totaliter, otoriter, kapalı rejimler topluluğu olduğunu belirten yazar, Erdoğan'a "Türkiye tahayyülünüz bu mu?" sorusuna sorarak tepkisini dile getirmektedir.

6.3. Türkiye'yi AB Üyelik Sürecindeki Tutumundan Dolayı Eleştirenler

Bir kısım yazarlara göre ise tartışmanın asıl kaynağı, Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki "ev ödevini" savsaklamasından kaynaklanmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlara göre üyelik müzakereleri sürecinde Türkiye'nin AB ile bilinçli bir gerilim politikası takip ederek, farklı oluşumlara girme yönünde sorumluluğu AB'ye yüklemeye gayreti içinde olduklarını iddia etmektedirler. Türkiye'yi AB sürecindeki gerekli yükümlülükleri yerine getirmemesinden ötürü hatalı bulan yazarlar

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

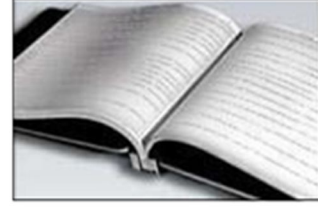
<http://www.akademikbakis.org>

arasında Milliyet'ten Ali Sirmen ("Bekleme Odasında !": 05.02.2013), Cumhuriyet'ten Melih Aşık ("AB Açık Söylemişti": 07.02.2013) ve Yakup Kepenek ("Doğu'ya, Doğu'ya!!" : 11.02.2013). Zaman'dan Joost Lagendijk ("50 yıl mitini unutun": 06.02.2013) ve Yeniçağ'dan Hasan Çakmak ("Hikayesiz kadınlar ve dış politika" : 11.02.2012) yer almaktadır. Zaman yazarı İhsan Dağı da bu paralelde görüş bildirenlerdendir. Dağı, Türkiye'nin üyelik sürecinde "nazlanan" tarafı temsil ettiğini, AB üyeliği konusunda ikna edilmesi gerekenin Avrupa değil Türkiye hükümeti olduğunu savunmaktadır. Yazar, şartsız bir AB üyeliği önerilse bile hükümetin bunu kabul edeceğinden kuşkuları olduğunu belirterek hükümetin AB'ye sıcak bakmadığı izlenimini vermektedir ("Yerli kalarak Modernleşmek: 05.02.2013).

6.4. Türkiye'nin ABD'ye Rağmen ŞİÖ'ye Giremeyeceğini Savunanlar

Mevcut tartışmaya bazı yazarlar Türkiye'nin ABD müttefiki ve NATO üyesi oluşundan hareketle, böylesi Batı dışı bir esken kaymasına ABD'nin müsaade etmeyeceğini ileri sürmektedirler. Türkiye'nin kuruluşundan itibaren Batı yörüngesinde yer aldığını ve bu zaman zarfında göreceli de olsa bazı kananımlar elde ettiğini belirten bu düşüncedeki yazarlara göre, olası bir eksen kayması

durumdan Türkiye'nin elde edilmiş bu kazanımların heba olacağı görüşündedirler. Milliyet'ten Aslı Aydıntaşbaş ("Erdoğan Gelmeden Washington", 31. 01. 2013), Cumhuriyet'ten Güray Öz ("ABD Ne İstiyor?" : 13.02.2013), Yeniçağ'dan Afet Ilgaz ("AKP'nin Ömrü Ne Kadar?" : 01.01.2013) ve Selcan Taşçı ("Mesele yargının TSK'ya değil 'NATO Ordusu'na yaptıkları": 11.02.2013), Haber Türk'ten Soli Özel ("0 önderli Dünya'da Türkiye": 08.02.2013, 10.02.2013) gibi yazarlar Türkiye'nin bir NATO müttefik olduğunu hatırlatarak, istese de ABD'ye rağmen herhangi bir farklı oluşuma giremeyeceğini iddia etmektedirler. Soli Özel, bu konuda daha da ileri giderek Türkiye'nin bu yeni yapılanmada uyguladığı yanlış dış politikalarla bölgede ve dünyada yalnızlaşmaya başladığı düşüncesindedir. Özel, Türkiye'nin yeterli miktarda güç biriktirmeden güç harcadığını ve bölge dinamiklerini iyi okuyamayışından ötürü zora girdiğini belirterek her zamankinden çok ihtiyaç hissettiği ABD desteğine, ŞİÖ gibi ABD'nin ve Batı'nın kızdığı oluşumlara yelken açması yüzünden bu güçlerle de arasının açıldığını ve bunun tehlikeli bir durum olabileceğine vurgu yapmaktadır. Afet Ilgaz ise "ABD sopasını" belirgin bir tehdit olarak değerlendirdiği yazısında, ABD'ye rağmen Türkiye'nin ŞİÖ'ye giremeyeceğini ve bu doğrultuda ısrar ederse bir zamanlar ABD'nin dostu olarak bilinen Ortadoğu liderlerinin başına gelenlerin Erdoğan'ında başına gelebileceğini iddia etmektedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

6.5. Alternatif Oluşumları Destekleyenler ve ŞİÖ'ye Sıcak Bakanlar

Değişen dünya koşullarıyla birlikte Türkiye'nin de dış politikada çeşitliliğe gitmesi gerektiğini, Türkiye'nin menfaatleri açısından değerlendiren bir kısım yazarların ise ŞİÖ ile yakın ilişkilere sıcak baktığı görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye bağımlı kalmasının ve "yedekte bekletilmesinin" uzun vadede Türkiye'ye kaybettireceğini düşünen yazarların özellikle AB'nin Türkiye'ye karşı ikircikli yaklaşımından kaynaklı tıkanma sürecinin önüne geçilmesi açısından bu tarz farklı oluşumları savundukları görülmektedir. Diğer yandan Türkiye'nin geleceğinin tarihi misyon itibarıyla Batı'da değil de Doğu'da aranması gerektiğini işaret eden yazarlara göre, ŞİÖ en azından şimdilik doğru adres olarak görülmektedir. Cumhuriyet'ten Erol Manisalı ("*Türkiye'nin AB ve ŞİÖ İlişkileri*" : 11.02.2013), Mustafa Balbay ("*Türkiye'nin Seçenekleri...*" : 10.02.2013) ve Öztin Akgüç ("*Siyasi Birlikler ve Türkiye*" : 22.02.2013). Yeniçağ'dan Kürşad Zorlu ("*Şanghay Meselesi*": 09.02.2013). Burada hemen bir parantez açarak Zorlu'nun diğer yazarlardan farklı şekilde nihai hedef olarak, Türkiye'nin yönelmesi gereken oluşumun "Türk Konseyi projesi" olması gerektiğidir. Bununla birlikte aynı şekilde Haber Türk'ten Fatih Altaylı ("*Global tahterevallinin denge merkezi*" : 05.02.2013), Nihal Bengisu Karaca ("*AB'de Hayat Var mı?*" : 01.02.2010) ve Serdar Turgut ("*Hem Şanghay İşbirliği'ne girelim, hem de AB'ye*" :11.02.2013) gibi

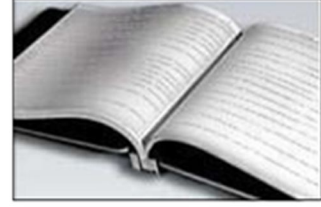
yazarlar ŞİÖ ile Türkiye'nin yaklaşmasına en azından mesafeli olmadıkları sonucu çıkmaktadır.

6.6. Mevcut Durumda AB'yi Sorumlu Tutanlar

Türkiye'nin dış politikada farklı arayışlara yönelmesinin AB'nin Türkiye'ye karşı var olan tutumundan kaynaklı olduğunu iddia eden bir kısım yazar, mevcut durumda eleştirilmesi gereken adresin Türkiye Değil AB olduğu düşüncesindedirler. Özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere'nin üyelik sürecinde Türkiye'yi engelleyici tavrı bu yazarların argümanlarına temel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda Cumhuriyet'ten Yakup Kepenek ("*Doğu'ya, Doğu'ya!!*" : 11.02.2013), Haber Türk'ten Nihal Bengisu Karaca ("*Yine Almanya*" : 06.02.2013) ve Özcan Tigit ("*İngiltere'ye niyet, Türkiye'ye kismet olur mu?*" : 31.01.2013). Zaman'dan Ahmet Turan Alkan ("*Avrupa'yı Tanıyor muyuz?*" : 17.02 2013) ve Hilmi Yavuz ("*Avrupa Birliği: 'Ya sabır!'*" : 10.02.2013) bu doğrultuda görüş bildiren yazarlar arasında yer almaktadır.

6.7. Hükümeti Avrasya Açılımlında Samimi Bulmayanlar

Türkiye'nin AB'ye alternatif olarak ŞİÖ gibi "Doğulu" örgütlere yaklaşması bazı yazarlar tarafından tutarsızlık olarak değerlendirilip Ak Parti hükümetinin bu konudaki yaklaşımı sorgulanmıştır. Bu düşüncede olan yazarların bir biriyle ilintili iki argüman üzerinden konuya yaklaştıkları

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

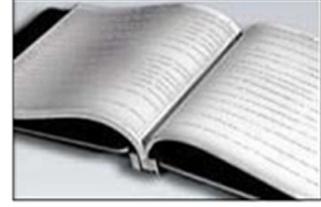
<http://www.akademikbakis.org>

görülmektedir. Birinci argümanı savunan yazarlara göre; daha önceleri bir kısım politikacı ve askerler tarafından da dillendirilen Türkiye'nin AB dışı "bölgesel" oluşumlarla ittifak fikrinin hükümet nezdinde kabul görmeyip, sonradan hükümetin bu tezlere sarılması ve bu yönde politikalar geliştirmesi bir tutarsızlık ve samimiyezsizlik göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Milliyet'ten Can Dündar konuyu ele aldığı yazısında bir anekdota yer vermek suretiyle meseleyi irdelemektedir. Dündar, 7 Mart 7 Mart 2002 tarihli Milli Güvenlik Kurulu'nda, Genel Sekreteri Org. Tuncer Kılıç'ın Türkiye'nin AB'den hiç yardım görmediğini ve dolayısı ile Rusya ve İran'ın da içinde bulunduğu farklı bir oluşma dâhil olması gerektiğini söylediği için "Ergenekon Davası" ile de cezalandırıldığını iddia etmektedir. Dolayısı ile gelinen son nokta itibari ile Erdoğan ve Kılıç'ın aynı şeyleri söylediklerini ifaden yazar, son kertede Erdoğan'ın samimi olmadığını ve "takiye" yaptığını ima ederek Hükümeti "samimiyet testine" tabi tutmaktadır ("Ne oldu da Başbakan, MGK Çizgisine Geldi?": 29.01.2013). Diğer yandan benzer eleştirileri savunan yazarlara göre, hükümetin veya Erdoğan'ın yapmak istediklerinin bir zamanlar özellikle askerler ve Batı dışı ittifakları savunan bir kesim tarafından sürekli gündemde tutulduğu belirtilmektedir. Askerin yapmak isteyip de başaramadığının, mevcut sivil hükümet tarafından hayata geçirilmesinin ihtimal dışı bir gelişme olarak görüldüğü bir kısım yazara göre, olası böyle bir durumun Türkiye'nin

AB'den tamamıyla vazgeçmesi anlamına geleceğinin altı çizilmektedir. Bu düşünceyi savunanlardan biri de yine Milliyet'ten Hasan Cemal'dir. Yukarıda bahsi geçen asker ve belli bir kesimi "Balyozcu", "Ergenekoncu", "Kızıl Elmacı", "Şanghay Sevdalıları" ve "demokrasiden haz etmeyenler" şeklinde betimleyen Cemal, bu kesimin istekleri doğrultusunda hedefin ŞİÖ değil, Türkiye'nin istikametinin kesinlikle AB olması gerektiğini savunmaktadır. ("Rus'çular, Çin'ciler, Şanghay, AB vs..." : 06.02.2013 ve 07.02.2013). Bununla birlikte Zaman gazetesi yazarı İhsan Dağı da benzer görüşleri savunan yazarlardan birdir ("Avrasya kimin alternatifi?" : 29.01.2013).

7. SONUÇ

Türkiye'nin son yıllarda uyguladığı dış politik açımlar ve yönelimler, hem iç hem dış kamuoyunda sürekli tartışılan konuların başında yer almıştır. Ortadoğu ülkeleri ile yakınlaşma, komşularla '0 problem' ve iyi niyet ilişkileri, uluslararası krizlere müdahale etme isteği ve AB'nin üyelik sürecini sürüncemede bırakması sonucu Türkiye'nin başta ŞİÖ olmak üzere başkaca örgütlerle teması bahsi geçen tartışma başlıklarındandır. Bu süreç AK Parti'nin 2002'de iktidara gelmesi ve daha net şekliyle de Ahmet Davudotlu'nun Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturması ile başlamıştır. Türkiye'nin 1923'den beri uyguladığı 'statik' ve tek yönlü dış politik tercihler, Ak Parti hükümetlerince bu tarihten itibaren 'dinamik' ve çok yönlü bir politik vizyona dönüştürülmek istenmiştir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

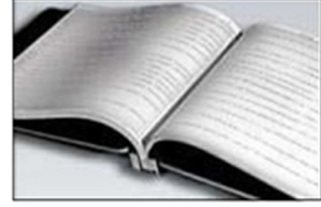
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

<http://www.akademikbakis.org>

Türkiye'nin yeni bir bölgesel ve küresel aktör olarak kendini göstermek istemesi, bazı çevrelerce olumlu karşılanırken; bazı kesimlerce de endişe verici olarak telakki edilmiştir. İç kamuoyunun büyük bir kısmı ve başta Ortadoğu ülkelerince olumlu ve sevindirici bir süreç olarak görülen bu yeni durum; diğer yandan Türkiye'nin uzunca yıllar partneri konumundaki ABD ve AB cenahından yoğun bir şekilde eleştirilerek endişeyle karşılanmıştır. Konuyla ilgili düşünce üretenlerin iki karşıt argüman üzerinden temellendirme yaptıkları görülmektedir. Batı cenahında olumsuz bakanların temel yaklaşımı ŞİÖ'yü oluşturan ülkelerin ideolojik siyasal kurgusu ve örgütün AB-ABD-BATI mirasını temsil eden demokratik nosyonlar, insan ve hak ve özgürlüklerinden yoksun oluşudur. Diğer bir ifade ile, Türkiye'nin son atak ve tercihleri ŞİÖ'nün yapısındaki "otoriter", "totaliter" ve "Doğu tipi" özellikler nedeniyle, olumsuz bakanlar nezdinde bir 'eksen kayması' olarak değerlendirilmiştir. Diğer yandan sürece olumlu bakanlar açısından ise bu politika tercihlerinin AB'nin olumsuz tavrı, yeni küresel dengeler ve Türkiye'nin uzun vadedeki menfaatleri açısından olması gereken bir durum olarak telakki edilmiştir. Tartışmanın önemli nirengi noktalarından biri de medyanın konuya nasıl yaklaştığı meselesidir. Eksen kayması, politik aktörlerin yanı sıra, ulusal ve uluslararası medyada da enine boyuna tartışılarak önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. Batı mediasında konu, siyasilerin görüşlerine paralel olarak Türkiye'nin AB'den kopması ve tabiri caizse menzili meçhul bir "doğu trenine"

binmek olarak görülmüştür. Diğer bir ifade ile Batı medyası ve Batılı siyasetçiler, jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik bir partner olarak gördükleri Türkiye'yi bir yandan kaptırmak istememekte, diğer yandan da onu içlerine almakta "nazlı" davranmak suretiyle bir çifte standart sergiledikleri de aşikârdır.

Biz bu çalışmamızda Türkiye yazılı basınında köşe yazarın aydınların konuya bakış açılarını mercek altına alamaya çalışarak, Eksen kaymasının Türk mediasında hangi boyutlarıyla ele alındığı sorularına cevap bulmaya çalıştık. Bu bağlamda medyada farklı sahiplik olgusu ve farklı ideolojik duruş sergileyen Haber Türk, Cumhuriyet, Milliyet, Yeniçağ ve Zaman gazeteleri incelenmiştir. 33 yazarın toplam 50 köşe yazısının içerik çözümlemesinin yapıldığı bu makalede yazarların görüşleri kategorik olarak incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda köşe yazarlarının farklı bakış açısı ve ideolojilerden hareketle bir sonuca vardıkları görülmüştür. Bununla birlikte genel tutum itibarıyla yazarların şu başlıkları ekseninde konuyu irdeledikleri saptanmıştır: ŞİÖ'nün ideolojik yapısına göndermeler, AB'nin Türkiye politikasına eleştiriler, Türkiye'nin AB'yi savsakladığı yönündeki yaklaşımlar, Hükümetin niyetinden kaynaklı eleştiriler, ŞİÖ'nün AB'ye alternatif olarak görülmesinden kaynaklı eleştiriler. Diğer yandan bağımsız

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

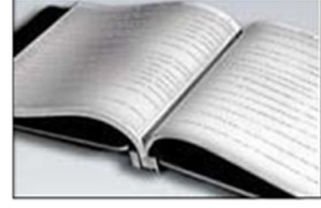
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

<http://www.akademikbakis.org>

olarak gazetelere bakıldığında ise sol ideolojik kulvarda yer alan ve son dönem “ulusalçı” söylemlerle ön plâna çıkan Cumhuriyet gazetesinin benzer “ideolojik havuzdan” beslenen Rusya ve Çin’in başını çektiği ŞİÖ’ye Türkiye’nin dâhil olmasını tahmin edilenin aksine benimsemedikleri görülmüştür. Milliyetçi refleksleriyle bilinen Yeniçağ’ın ise örgütün ideolojisinden kaynaklı özelliğinden dolayı öngörülen doğrultuda ŞİÖ’ye soğuk baktığı ve genel yönelim olarak Türkiye’nin Batı ittifakı içinde yer alması gerektiği salık verilmiştir. Muhafazakâr duruşuyla bilinen Zaman gazetesi ise ŞİÖ’ye en keskin eleştirileri yapan gazete olarak öne çıkmıştır. Gazete yazarlarının bir ittifak halinde AB’den yana tavır aldıkları, demokratik kazanımlar, insan hak ve özgürlüklerinin törpüleneceği kaygısıyla ŞİÖ alternatifine ise karşı bir duruş sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Liberal bir çizgi takip eden Milliyet gazetesi yazarlarına göre ise Türkiye’nin ŞİÖ ve benzeri Batı dışı bir oluşma girme teşebbüsü, var olan demokratik kazanımların heba olacağı ve AB vizyonundan tamamen uzaklaşacağı anlamını taşımaktadır. Yine liberal eğilimli Haber Türk gazetesi yazarlarının bir kısmına göre Türkiye’nin dış politikada alternatif arayışları bir denge politikası olarak görülürken, diğer bir kısmına göre

ise bu teşebbüsün ülkenin geleceği açısından bir dizi sakıncaları barındırdığına işaret edilmektedir. Diğer yandan kategorik olarak yazarların görüşlerine bakıldığında ise şu sonuçları görmekteyiz. Türkiye’nin AB içinde yer almasını ve bunu kaçınılmaz bir hedef olarak görenle yazarlar Hasan Cemal, Sami Kohen, Kerim Balcı ve Şahin Alpay olarak öne çıkmaktadır. Otoriter yapısından dolayı ŞİÖ’yü eleştirip bu birlikten uzak kalınmasını düşünen yazarlar arasında Kadri Gürsel, Orhan Bursalı, Mine G. Kırıkkanat, Soli Özel, Sami Kohen ve Ali Bulaç yer almaktadır. Mevcut tartışmaların aslında Türkiye’nin AB sürecine dönük “ev ödevlerini” yapmamsından kaynaklı olduğunu düşünüp eleştiri oklarını Türkiye’ye çeviren yazarlar ise Ali Sirmen, Melih Aşık, Yakup Kepenek, Joost Lagendijk, Hasan Çakmak ve İhsan Dağı’dır. Türkiye’nin NATO ittifakı içerisinde yer alması ve aynı zamanda ABD ile müttefik olmasından ötürü, ABD’nin “kırmızı çizgileri” gereği, istese de bu ülkeye rağmen ŞİÖ’ye giremeyeceğini düşünenler arasında ise Aslı Aydıntaşbaş, Güray Öz, Afet Ilgaz, Selcan Taşçı ve Soli Özel yer almaktadır. Bununla birlikte Türkiye’nin dış politikadaki alternatif yaklaşımlarına sıcak bakıp bir bakıma ŞİÖ’ye çok soğuk bakmayan yazarlar olarak da Erol Manısalı, Mustafa Balbay, Öztin Akgüç,

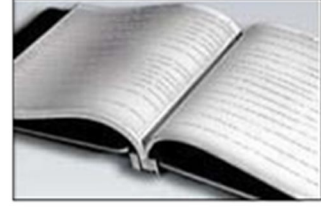

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**
<http://www.akademikbakis.org>

Kürşad Yılmaz, Fatih Altaylı, Nihal Bengisu Karaca ve Serdar Turgut isimleri öne çıkmaktadır. Hilmi Yavuz, Yakup Kepenek ve Nihal Bengisu Karaca ise Türkiye'nin alternatif oluşumlara mecbur kaldığını öne sürüp bu durumu da AB'nin ikircikli politikalarına bağlayıp bu birliği kıyasıya eleştiren yazarlar arasında yer almışlardır. Son kertede ise ŞİÖ açılımında hükümetin vaaz ettiği politik dili ve uyguladığı stratejiyi samimi bulmayıp "iki yüzlü" olarak değerlendiren yazarlara da rastlanmaktadır. Can Dünder ve Hasan Cemal'in bu yöndeki eleştirilerin odağında yer aldıkları görülmektedir. Son bir tahlil ve toparlayıcı bir sonuç olarak ifade etmek gerekirse, köşe yazarlarının büyük çoğunluğunun ŞİÖ alternatifine soğuk baktığı ve bu politikayı sert şekilde eleştirdikleri görülmüştür. Bununla birlikte demokrasilerde 4. Güç olarak konumlanan ve iktidarı halk adına gözetlemek, denetlemek adına konumlanan medya bağlamında, Ak Parti hükümetlerinin dış politikada bir alternatif olarak gördüğü ŞİÖ tarzı örgütlenmelere, Türk mediasından destek görmediğini söyleyebilmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R. ve Diğ., (2007).** Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Avrupa Topluluğu Türkiye Delegasyonu. (2006),** Türkiye İçin AB Üyelik Müzakereleri Süreci, Ankara.
- Bal, İ. (2010).** *Eksen Kayması mı, Özgüven Patlaması mı?*, 15.03.2013 alındı,
<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1544>
- Bozkurt, V. (1992).** Türkiye ve Avrupa Topluluğu, Ağaç Yay., İstanbul.
- Can, M. (2006).** "Çok Kutuplu Dünya Düzeninin Diğer Adı", Zaman, 17.06.2006.
- Ceyhan, A. (1991).** Avrupa Topluluğu Terimleri Sözlüğü, Afa Yay., İstanbul.
- Cumhuriyet Gazetesi. 25.01.2013-25.02.2013** Tarihleri Arasındaki Nüshalar.
- Davutoğlu, A. (2009).** Küresel Bunalım, Kule Yayınları, İstanbul.
- Davutoğlu, A. (2009).** Stratejik Derinlik, Kule Yayınları, İstanbul.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

“Türkiye’nin Önünde Diz Çökecekler”.

(2013). 20.03.2013 alındı.

<http://www.dw.de/turkiyenin-onunde-diz-chokecekler/a-16614672>

Eralp, A. (1996). “Değişen Savaş-Sonrası Uluslararası Sistemde Türkiye ve Avrupa Topluluğu”, Balkır, C. ve Williams, A.M. (der.) Türkiye ve Avrupa İlişkileri içinde Sarmal Yay., İstanbul, 37-63.

“Türkiye’nin AB ‘ye Üyelik Müzakerelerinde Son Durum”,16.03.2013 alındı,
<http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/link-dossier/turkiyenin-abye-uyelik-muzakerelerinde-son-durum-000141>

Fuller, G. (2009). Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Timaş Yayınları, İstanbul.

Friedman, G. (2010). Gelecek 100 Yıl, Pegasus Yayınları, İstanbul.

Gönlübol, M & Sar, C. (1996). Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-199) İçinde, Kısım II Lausanne’dan Sonra Türk Dış Politikası, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.106.

Gönlübol, M & Kürkcüoğlu, Ö.(1996). Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-199) İçinde, Kısım II Lausanne’dan Sonra Türk Dış

Politikası, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.106.

Haber Türk Gazetesi, 25.01.2013-25.02.2013. Tarihleri Arasındaki Nüshalar.

“Şanghay Beşli’sine Alın AB’yi Unutalım”.(2013). 12.03.2013 alındı,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22448548.asp>

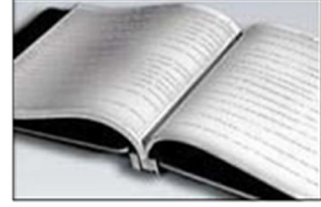
Kardaş, Ş. “Türk Dış Politikasında Eksen Kayması mı?”17.03.2013 alındı.
http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogul0makale/saban_kardas.pdf

Dışişleri Bakanlığı, (2009). “Şanghay İş Birliği Örgütü(ŞİÖ)”, 18.03.2013, alındı,
<http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa>

Milliyet Gazetesi, 25.01.2013-25.02.2013 Tarihleri Arasındaki Nüshalar.

“Başbakan Erdoğan’dan Sert Çıkış”. (2013). 12.03.2013 alındı,
<http://siyaset.milliyet.com.tr/basbakan-erdogan-dan-cok-sert-ab-cikisi-siyaset/siyasetdetay/04.02.2013/1664433/default.htm>

“Bizi de Şanghay Beşli’sine alın!” (2012). 12.03. 2013 alındı,
<http://siyaset.milliyet.com.tr/bizi->

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y *** ID:449 K:207

<http://www.akademikbakis.org>

[de-sangay-beslisi-ne-alin-
/siyaset/siyasetdetay/26.07.2012/15
71936/default.htm](http://de-sangay-beslisi-ne-alin-siyaset/siyasetdetay/26.07.2012/1571936/default.htm)

[http://www.sondakika.com/haber/h
aber-sangay-beslisi-turkiye-ye-
yarar-4302751/](http://www.sondakika.com/haber/haber-sangay-beslisi-turkiye-ye-yarar-4302751/)

Oğuzlu, T. H. (2009). “*Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi*” 17.03.2013 alındı,
[http://www.orsam.org.tr/tr/trUpload
s/Yazilar/Dosyalar/2009912_tar%C
4%B1k.makints.pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2009912_tar%C4%B1k.makints.pdf)

Soysal, İ. (1993). Türk Dış Politikası İncelemeleri İçin Kılavuz (1919-1993), Eren Yay., İstanbul, s.s.44-45

Özsöz, M. (2013). “*Unutulan AB Gündemine Can Suyu:AB Aday Ülkesi Türkiye'nin Şanghay Beşlisi Tartışması*” 27.17.03.2013 alındı,
[http://www.ikv.org.tr/images/uploa
d/data/files/degerlendirmenotusubat
2013.pdf](http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirmenotusubat2013.pdf)

“Erdoğan 2. Kez Şanghay’ı işaret etti; Türkiye’de tartışma başladı!”.(2013). 20.03.2013 alındı.
[http://turkish.ruvr.ru/2013_01_28/e
rdogan-ikinci-kez-sanghayi-isaret-
etti/](http://turkish.ruvr.ru/2013_01_28/erdogan-ikinci-kez-sanghayi-isaret-etti/)

Rynning, S. (2005). Enduring Challenge: Matching American Primacy and European Ambitions, Denmark, University of Southern Denmark Publishing.

Yeniçağ Gazetesi, 25.01.2013-25.02.2013
Tarihleri Arasındaki Nüshalar.

Sandıklı, A. (2010). “*Beyin Fırtınası: Son Dönem Türk Dış Politikası ve "Eksen Kayması" Tartışmaları*” 20.03.2013 alındı.
[http://www.bilgesam.org/tr/index.p
hp?option=com_content&view=arti
cle&id=740:son-doenem-tuerk-d-
politikas-ve-eksen-kaymas-
tartmalar&catid=139:toplantlar](http://www.bilgesam.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=740:son-doenem-tuerk-d-politikas-ve-eksen-kaymas-tartmalar&catid=139:toplantlar)

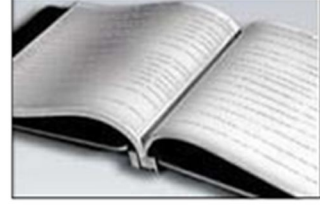
Yıldız, C. (2013).”*Tacik basını: Türkiye, Şanghay İşbirliği Örgütü'nü, AB'ne alternatif görüyor*”,18.03.2013 alındı.

[http://www.cihan.com.tr/news/Taci
k-basini-Turkiye-Sanghay-Isbirligi-
Orgutu-nu-AB-ne-alternatif-
goruyor-
CHOTI1MDg0LzQ=:jsessionid=hx
v41+VuhZ-
wbb6tPEO6DyCW.undefined](http://www.cihan.com.tr/news/Tacik-basini-Turkiye-Sanghay-Isbirligi-Orgutu-nu-AB-ne-alternatif-goruyor-CHOTI1MDg0LzQ=:jsessionid=hxv41+VuhZ-wbb6tPEO6DyCW.undefined)

Zaman Gazetesi, 25.01.2013-15.02.2013
Tarihleri Arasındaki Nüshalar.

"Şangay Beşlisi Türkiye'ye Yarar". (2013). 18.03.2013 alındı.

İNTERNET KAYNAKLARI

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y * ID:449 K:207**

<http://www.akademikbakis.org>

“Avusturya-Almanya Basını:Türkiye

'Sanghay Beşlisine' Katılmayı

Düşünüyor”. (2013). 20.03.2013 alındı.

<http://abhaber.com/manset-haber/manset-haber/avusturya-basini-turkiye-sanghay-beslisine-katilmayi-dusunuyor-047854>

<http://www.amerikaninsesi.com/content/bas%C4%B1n-toplant%C4%B1s%C4%B1nda-bas%C4%B1n-s%C4%B1n%C4%B1rlama/1911605.html>,

10.05.2013, alındır

<http://www.amerikaninsesi.com/content/bas%C4%B1n-toplant%C4%B1s%C4%B1nda-bas%C4%B1n-s%C4%B1n%C4%B1rlama/1911605.html>,

10.05.2013, alındır

<http://www.amerikaninsesi.com/content/bas%C4%B1n-toplant%C4%B1s%C4%B1nda-bas%C4%B1n-s%C4%B1n%C4%B1rlama/1911605.html>,

10.05.2013, alındır

“Gelenen son nokta nedir?” 16.03.2013

alındı, <http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-ve-tuerkiye/katilim-muezakereleri/gelenen-nokta-nedir.html>,

<http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-ve-tuerkiye/katilim-muezakereleri/gelenen-nokta-nedir.html>,

16.03.2013 alındı.

<http://www.sectsko.org>, 17.03.2013

alındı.

<http://www.tihk.gov.tr/www/files/52d959266>

10f5.pdf, 22.03.2013 alındı.